ToP 144

ToP | tlumočení–překlad léto 2022 | ročník XXXIII | ISSN 2336-8888

STAR

Software
Translation
Artwork
Recording

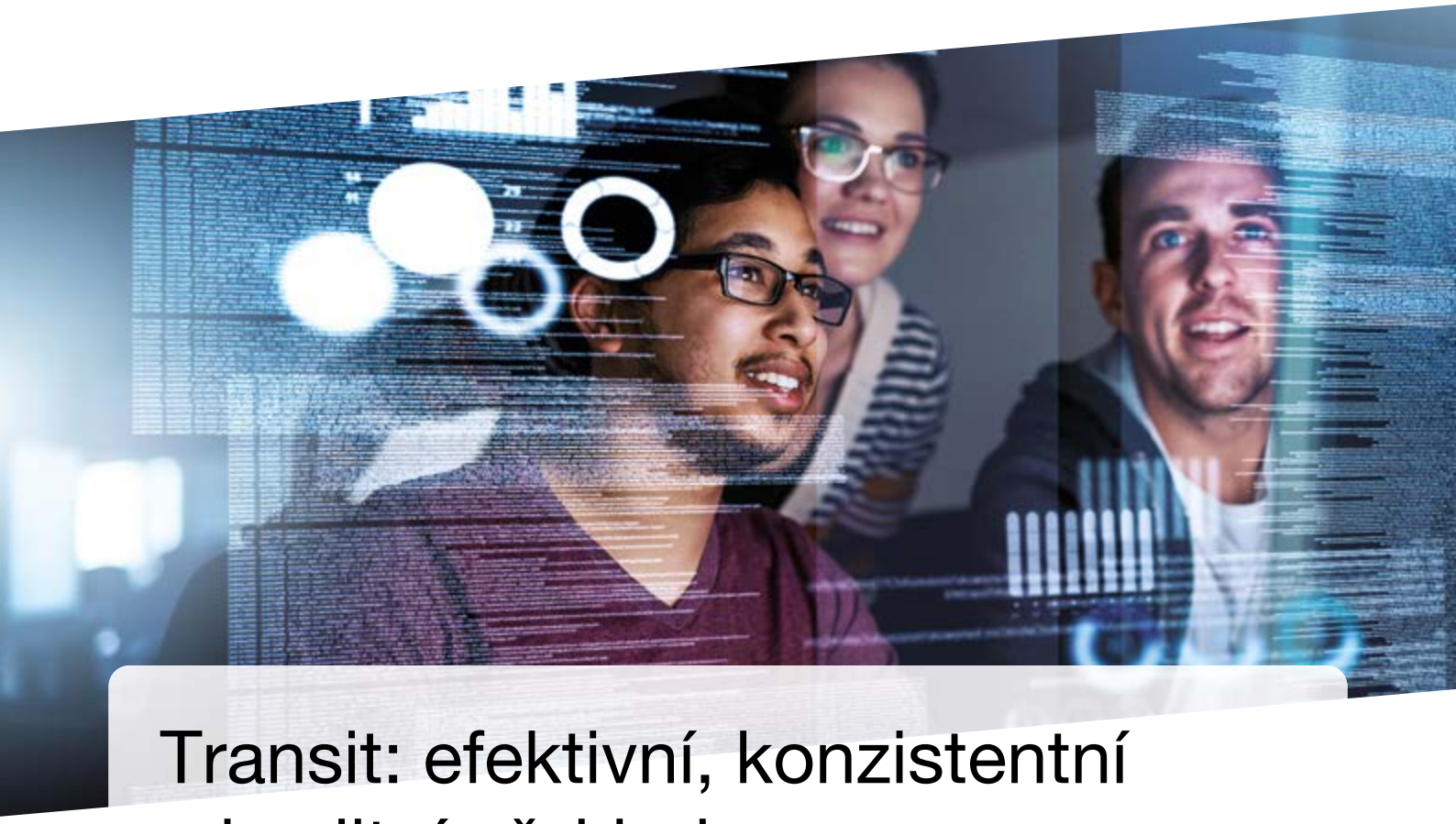

Transit: efektivní, konzistentní a kvalitní překlad

- Nižší náklady a menší časová náročnost na překlady a lokalizaci
- Rychlejší návratnost investice
- Pracovní platforma pro veškeré projekty v oblasti překladu a lokalizace ve všech formátech a ve všech jazycích
- Zajištění kontroly nad výsledky překladu a práce s terminologií
- Podpora standardních a výměnných formátů (např. pro projektové balíčky z SDL Trados, SDL WorldServer a MemoQ, XLIFF atd.)
- Flexibilní licenční modely (lokální licence, plovoucí licence, časově omezená licence, IaaS, SaaS)
- Celosvětová síť podpory
- Vysoká úroveň kvality překladu díky neustále dostupnému kontextu a terminologii
- Morfologická podpora pro více než 80 jazyků a jazykových variant
- Intuitivní práce s formátovacími znaky díky chytrému systému markupů
- Duální konkordantní vyhledávání jak ve výchozím, tak v cílovém jazyce
- Synchronizované náhledy pro všechny typy projektů
- Návrhy překladů z překladové paměti a systému strojového překladu ve stejném editoru
- Převod hlasového záznamu na text

www.star-group.net
praha@star-group.net
+420 233 355 377
+420 608 320 100

Obsah

Nábor stávkokazů *A. Diabová* 4

Foto z obálky 4

Z translatologické bibliografie *I. Čeňková* 5

Otevřený dopis překladatelských organizací 6

Odpověd ministra spravedlnosti ČR Pavla Blažka 8

Psychohygiena pro tlumočníky 11

Jarní balíček JTP 2022 12

Výsledky soutěže JTP o nejlepší diplomovou / bakalářskou práci v oboru translatologie 15

Terminologie v neuronovém strojovém překladu *T. Winter, D. Zielinski* 20

Slovník roku 2020–2021 na veletrhu Svět knihy 31

XX. medzinárodná konferencia Odborná komunikácia v zjednotenej Európe 34

Výlet za patronem do Sázavského kláštera *A. Šourková* 36

Prohlídka jižních zahrad pražského hradu *A. Šourková* 37

Valná hromada JTP a Sjezd OS JTP 40

Pozvánka na podzimní jeronýmský výlet – do židovského Kolína *A. Šourková* 43

Sjezd ČMKOS 43

Dále vyšlo, nebo vyjde… *A. Šourková* 44

Nábor stávkokazů

V posledních dnech se množí nabídky různých čínských, mexických, ale i evropských agentur, které shání tlumočníky na RSI. O co se jedná, zjistí tlumočník zpravidla těsně před podpisem smlouvy.

Tlumočníci Evropského parlamentu totiž žádají, aby se s nimi jednalo o podmínkách tlumočení pro řečníky připojené na dálku. Předpandemická smlouva mezi EP a zástupci tlumočníků se o tlumočení na dálku ještě nezmiňuje a pandemická smlouva, která omezovala počet hodin vystavení nekvalitnímu zvuku řečníků připojených na dálku, pozbyla platnosti po ukončení zdravotních opatření. Přesto tlumočení řečníků připojených on line není zdaleka tak výjimečné, jak EP sliboval, a řečníci připojení odjinud obvykle nepoužívají technické vybavení, které jim mnohdy sám EP dodal, neřídí se doporučeními pro kvalitní poslech, případně se připojují přes slabé kolísající wifi, s hlučným pozadím a podobně. Tlumočník si pak musí zvýšit hlasitost poslechu, aby vůbec rozuměl, a vystavuje se riziku poškození sluchu a psychiky, o kvalitě samotného tlumočení nemluvě.

EP se zřejmě nerozhodl s tlumočníky dohodnout a v době vyhlášené stávkové pohotovosti oslovil neznámý počet agentur k zajištění stávkokazů. Tím porušuje platné smlouvy a ignoruje vlastní požadavky kvality. Oficiálně to nikdo nikomu neoznámil, ale chodí nabídky na půldenní tlumočení z domova na další týden, z nichž se pak vyklube tlumočení pro Evropský parlament.

Píšu to zde hlavně proto, abyste věděli, do čeho jdete, pokud se rozhodnete takovou nabídku přijmout.

AMALAINE DIABOVÁ
předsedkyně JTP

Foto z obálky

Na veletrhu Svět knihy se v červnu opět předávaly diplomy a ceny, tentokráte poprvé udělené za dvouleté období. Hlavní cenu ***Slovník roku 2020–2021*** si právem zasloužilo výjimečné lexikografické **dílo SLOVNÍK SÚČASNÉHO SLOVENSKÉHO JAZYKA O – Pn (4. zv.)**, kolektivu autorů Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra Slovenské akadémie vied, vydala VEDA, vydavateľstvo SAV, Bratislava 2021.

Na závěr programu převzala hlavní redaktorka **Alexandra Jarošová** za početný kolektiv autorů diplom a pak prošla tradičním rituálem s naší dvojjedinou cenou neboli „cenou na zvážení". Do jedné ruky zástupkyně všech laureátů byla vložena trofej ***Slovník roku 2020–2021***, do druhé pak obálka **s finanční prémií 20 000 Kč,** již **věnuje Jednota tlumočníků a překladatelů.** Paní doktorka Jarošová měla zhruba 10 vteřin na to, aby se rozhodla pro jednu z částí ceny, protože tu druhou nám musí dle regulí soutěže vrátit. Po rychlé konzultaci s další kolegyní v publiku se rozhodla pro trofej, kterážto se podle jejích slov bude lépe vyjímat ve vitríně Jazykovědného ústavu.

Více se o programu na veletrhu dočtete na str. 31.

Z translatologické bibliografie

Antologie teorie odborného překladu. Výběr z prací českých a slovenských autorů. Edita Gromová, Milan Hrdlička, Vítězslav Vilímek (sestavitelé). 3., aktualizované a doplněné vydání (2010). Universitas Ostraviensis, Ostrava. ISBN 978-80-7368-801-1.

Před několika dny mi Petr Kautský doručil další dávku publikací k postupnému zpracování do této rubriky. Byla jsem poněkud překvapená, že mezi nimi byl i tento titul, který je z roku 2010. Asi se knížka někde zatoulala. Pozorně jsem ji prolistovala a usoudila jsem, že je stále velmi aktuální, užitečná a potřebná, zejména pro studenty překladatelských oborů, ale i pro odbornou veřejnost, praktikující překladatele a zájemce o hlubší poznání různých aspektů spojených s odborným překladem. Proto ji zde ráda stručně představím a dovolím si přitom částečně citovat a parafrázovat informace z Úvodu (s. 5–6.). První vydání této Antologie vyšlo v roce 2003 a bylo rychle rozebráno. Zájem ze strany studentů i veřejnosti si vyžádal velmi rychle druhé vydání a následně se sestavitelé rozhodli připravit i vydání třetí, aktualizované a doplněné, jež původní výběr českých a slovenských autorů a jejich prací, které byly již dříve publikovány jinde (např. ve sbornících Preklad odborných textov Preklad společenských textov nebo Translatologica Pragensia IV.) avšak méně dostupné, v tomto vydání rozšířil i o novější práce. Pochopitelně že u každého článku je uveden původní zdroj. Sestavitelé také přistoupili k jistým redakčním úpravám, sjednotili citace i uvádění příkladů, doplnili jmenný a předmětný rejstřík, který čtenářům umožňuje rychleji vyhledávat další potřebné informace. Celkem zde najdeme 23 vybraných statí předních českých a slovenských odborníků různých generací zabývajících se problematikou překladu odborných (neuměleckých) textů. Třetí vydání bere v úvahu, že se překladatelské prostředí v mezidobí v mnohém změnilo. Je doplněné o bibliografii prací o překladu tzv. pragmatických textů a nabízí tak čtenářům vcelku komplexní přehled o názorech na tuto problematiku od 70. let dvacátého století do počátku roku 2010. Jako příloha byla na podnět čtenářů nově zařazena i část pojednávající o strojovém a počítačem podporovaném překladu, opět včetně bibliografie českých a slovenských zdrojů z této oblasti. To je výborná pomůcka při vyhledávání dalších publikačních zdrojů. Je však zcela evidentní, že od roku 2010, kdy tato publikace vyšla, se situace v oblasti odborného a především strojového překladu díky stále více se prosazujícím novým IT technologiím, které dnes všichni profesionální překladatelé odborných textů při své práci využívají (musí), dramaticky změnila a že by bylo určitě vhodné celé toto další období (2010–2022) zmapovat a představit nové autory a jejich výzkum v nějakém dalším vydání či zcela nové publikaci.

PROF. PHDR. IVANA ČEŇKOVÁ, CSC.
Konferenční tlumočnice akreditovaná pro orgány Evropské unie, na Ústavu translatologie FF UK garantka studijního oboru ruština, vedoucí Semináře teorie a didaktiky tlumočení a garantka magisterského studia Tlumočnictví, vedoucí postgraduálního kurzu Euromasters in Conference Interpreting (EMCI)
čestná členka JTP

Otevřený dopis překladatelských organizací a odpověď ministra spravedlnosti ČR

V březnu letošního roku zaslaly překladatelské organizace (Jednota tlumočníků a překladatelů, Obec překladatelů, Asociace konferenčních tlumočníků ASKOT, Komora soudních tlumočníků a soudních překladatelů ČR, Překladatelé Severu a OS JTP) společný otevřený dopis institucím a organizacím dotčeným uprchlickou krizí, v němž mimo jiné upozornily na její dopady v oblasti tlumočení a dobrovolnické práce. Zanedlouho přišla odpověď Ministerstva spravedlnosti České republiky – rádi ji otiskujeme.

Otevřený dopis tlumočníků a překladatelů k aktuální situaci

Od začátku invaze ruské armády na Ukrajinu vzrostla v ČR rapidně **poptávka po službách tlumočníků a překladatelů, kteří pracují s ukrajinštinou a ruštinou**, zejména v oblasti komunitního tlumočení.

V nouzové situaci pomáhá s tlumočením a překlady takřka každý, kdo jen trochu může, velmi často bez nároku na odměnu. **Práce dobrovolníků zasluhuje nesmírné uznání**, bez jejich nasazení by se situace nedala zvládnout.

Tlumočení a překládání jsou však specializované činnosti, které mají své **standardy – kvalitativní, ale v neposlední řadě také etické**.

Pro nekvalifikované dobrovolníky či méně zkušené tlumočníky se proto v současnosti otevírá řada **bezplatných kurzů a rychlokurzů** v různé formě – pokud s dobrovolníky vaše instituce spolupracuje, prosíme, doporučte jim možnost takového vzdělávání, odkazujte na zdroje informací. **Orientace v problematice výrazně pomůže dobrovolníkům samotným, klientům i zapojeným institucím.**

Práce komunitních tlumočníků je zároveň psychicky velmi náročná a je třeba počítat s tím, že **potřebují podporu a psychohygienu** (viz renomované studie na téma emocionálních a psychologických dopadů tlumočení osobám s traumatickými zážitky). Informujte své spolupracovníky o dostupných možnostech, včetně krizové linky a školeních o psychohygieně pro tlumočníky.

Ochota v případě nouze vypomoci bez nároku na odměnu je pro většinu z nás samozřejmostí. **Dobrovolnou práci ale nelze pokládat za standard.** Lidé se mohou na nějaký čas vzdát části svých příjmů a mnozí to nyní dělají, **není to však udržitelné dlouhodobě**. Řadě kolegů již nyní hrozí **vyhoření a totální vyčerpání**. Jejich práce přitom bude velmi potřebná i v příštích měsících.

Rádi bychom proto vyzvali instituce, které využívají dobrovolníky pro překlad a tlumočení, aby ve svých rozpočtech v rámci možností **pamatovaly na odměny za překladatelské a tlumočnické služby**.

Zejména při řešení složitějších situací pak doporučujeme navázat spolupráci s profesionály – **kvalita poskytnuté služby tlumočníka či překladatele může být doslova životně důležitá**, a to nejen v oblasti zdravotnictví.

Děkujeme všem, kteří se rozhodli příchozím uprchlíkům před válkou jakkoliv pomoci, a přejeme hodně sil i do dalších dnů a týdnů.

Jednota tlumočníků a překladatelů
Asociace konferenčních tlumočníků ASKOT
Komora soudních tlumočníků ČR
Obec překladatelů
Překladatelé Severu
Odborový svaz Jednota tlumočníků a překladatelů

Informace o kurzech a doporučení pro dobrovolníky naleznete na webu JTP pod záložkou Ukrajina.
Pro práci s překladateli a tlumočníky doporučujeme zadavatelům příručky Rady pro zadavatele překladu a Rady pro zadavatele tlumočení.

JUDr. Pavel Blažek, Ph.D.
MINISTR SPRAVEDLNOSTI ČR

Praha 3. května 2022
č. j. MSP-105/2022-OINS-ZN/2
Počet listů: **1**
Přílohy: **0**

Vážení,

reaguji na Otevřený dopis tlumočníků a překladatelů k aktuální situaci, který byl dne 17. 3. 2022 doručen Ministerstvu spravedlnosti (dále jen „*ministerstvo*"). Zástupci tlumočnických a překladatelských profesních organizací zmíněným dopisem upozornili na aktuální naléhavou poptávku po službách tlumočníků a překladatelů v jazyce ukrajinském a ruském v důsledku válečného konfliktu na Ukrajině a připomněli nutnost podpory těchto mimořádně vytížených osob, a to jak po stránce psychologické pomoci, tak i po stránce finančního ohodnocení.

Jakožto představitel orgánu, do jehož působnosti spadá státní správa soudní tlumočnické a překladatelské činnosti, věnuji předmětné problematice v současné době zvláštní pozornost. Velmi oceňuji nejen odpovědnou a vyčerpávající práci všech obětavých tlumočníků a překladatelů, ale též zapojení profesních organizací a jejich snahu přispět ke zvládání náročné situace.

Rád bych v této souvislosti uvedl, že Otevřený dopis nezůstal ze strany ministerstva bez odezvy. Na jeho základě ministerstvo především vydalo dohledové sdělení věcného útvaru ke stanovování odměn za tlumočení a překlady z/do ukrajinského a ruského jazyka. V něm je obsaženo doporučení orgánům veřejné moci přibírajícím a ustanovujícím soudní tlumočníky a soudní překladatele, aby v souvislosti s prováděním úkonů spojených s uprchlickou krizí přiznávaly těmto tlumočníkům a překladatelům odměnu na horní hranici sazby zvýšené o 30% ve smyslu § 7 odst. 2 vyhlášky č. 507/2020 Sb. Dohledové sdělení bylo uveřejněno na tlumočnickém portálu (Dokumenty – Tlumočnici a překladatelé (justice.cz)) a na portálu justice.cz v sekci Aktuality (https://www.justice.cz/?clanek=dohledove-sdeleni-k-odmenovani-tlumocniku-rustiny-a-ukrajinstiny).

Ministerstvo dále ve spolupráci s Justiční akademií uspořádalo sebezkušenostní semináře pro tlumočníky a překladatele ukrajinštiny a ruštiny s názvem *Základy psychohygieny pro tlumočníky a překladatele*. Jejich účelem bylo pomoci tlumočníkům a překladatelům lépe zvládat zvýšenou psychickou zátěž vyvolanou aktuální mimořádnou situací při výkonu tlumočnické a překladatelské činnosti v uvedených jazycích.

Dva semináře, každý s prezenční kapacitou 25 osob, se uskutečnily 20. dubna 2022 v Justičním areále Na Míčánkách v Praze. Pozvánky byly rozeslány všem tlumočníkům a překladatelům z ukrajinštiny a ruštiny a uveřejněny na tlumočnickém portálu a sociálních sítích ministerstva. Semináře vedla Mgr. Hana Sirotková, vedoucí psycholog oddělení klinické psychologie Masarykovy nemocnice v Ústí nad Labem, odborný asistent na katedře psychologie Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem a znalec v oblasti dětské a dospělé klinické psychologie.

Vzhledem ke kladnému ohlasu ministerstvo plánuje konání dalších seminářů dne 22. 6. 2022 v budově Justiční akademie v pražské Hybernské ulici. Akce je tentokrát určena pro soudní tlumočníky a překladatele všech jazyků.

Vedle shora zmíněných iniciativ ministerstvo kontinuálně hledá cesty a činí veškeré možné kroky s cílem dosáhnout zvýšení stávajících sazeb odměn pro všechny soudní tlumočníky a soudní překladatele, neboť si je vědomo, že úroveň odměňování nastavená poslední právní úpravou stále neodpovídá náročnosti a společenské úloze těchto profesí.

Závěrem mi dovolte, abych Vám a všem tlumočníkům a překladatelům poděkoval a popřál mnoho sil do následujících týdnů.

S pozdravem

Jednota tlumočníků a překladatelů
e-mail: JTP@JTPunion.org

Asociace konferenčních tlumočníků ASKOT, z.s.
e-mail: info@askot.cz

Komora soudních tlumočníků a soudních překladatelů ČR, z.s.
ID DS: eazp826

Obec překladatelů z.s.
e-mail: info@obecprekladatelu.cz

Překladatelé Severu, z.s.
ID DS: 94yqs6t

Odborový svaz Jednota tlumočníků a překladatelů
e-mail: info@os-jtp.cz

JUDr. Pavel Blažek, Ph.D.
Ministerstvo spravedlnosti ČR
Elektronicky podepsáno: 03.05.2022 07:55:58
T=Ministr spravedlnosti, SERIALNUMBER=P845575, G=Pavel, SN=Blažek, CN="JUDr. Pavel Blažek, Ph.D.", OU=02507, O=Česká republika - Ministerstvo spravedlnosti, OID.2.5.4.97=NTRCZ-00025429, C=CZ

Novinky
Nakladatelství Academia

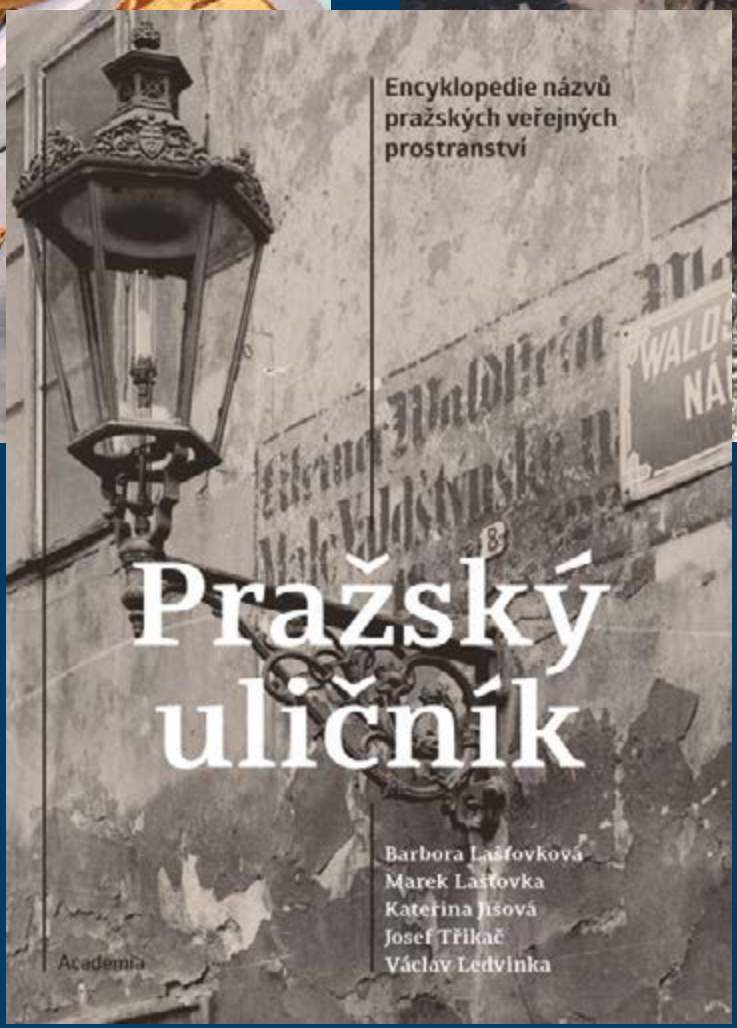

www.academia.cz

ACADEMIA
NAKLADATELSTVÍ

Psychohygiena pro tlumočníky

1

Jednota tlumočníků a překladatelů uspořádala v březnu a dubnu t. r. pro tlumočnickou veřejnost zdarma dvě školení pod názvem *Psychohygiena pro tlumočníky, rady a doporučení*.

První proběhlo, vzhledem k tehdejším protiepidemickým opatřením, pouze online, druhé bylo již hybridní – prezenční i online.

Tlumočníci jsou v současné situaci vystaveni značné psychické náročnosti práce a je třeba počítat s tím, že **potřebují podporu a psychohygienu**, což potvrzují **renomované studie** (**Emotional and psychological impact of interpreting for clients with traumatic histories on interpreters : a review of qualitative articles — White Rose Research Online**).

Lektorka **Adriana Dergam** je od roku 2000 členkou španělské neziskové organizace Psychologové bez hranic ***Psicología sin Fonteras***. Vystudovala psychologii v Madridu se stážemi v Moskvě na MGU. Svou profesionální kariéru začala v neziskové sféře, jako free-lance tlumočnice/překladatelka a v médiích. Přispívala do odborných článků o **překladatelství**, **psychologii** nebo **humanitární pomoci**. V letech 2001–2022 pracovala po druhé čečenské válce na Kavkaze ve vzdělávacích a psychosociálních programech. Od té doby zastávala různé pozice v českých a zahraničních médiích (ČT, mexická Televisa), v nevládních i akademických institucích a v soukromém sektoru v Evropě, Rusku a na Blízkém Východě. Dnes pracuje v podnikatelské a akademické sféře a je mimo jiné aktivní také v neziskové novinářské organizaci **PCMS**.

Adrianu Dergam (na foto č. 1 vlevo a na foto č. 2) uvedla místopředsedkyně JTP Edita Jiráková, organizátorka školení, vysílání na platformě zoom zajišťoval Andreas Weber (foto 3). Akce proběhla pro účastníky zdarma, sponzoroval ji Odborový svaz JTP.

Přednášející A. Dergam laskavě poskytla všem tlumočníkům powerpointovou prezentaci. Najdete ji v záložce Ukrajina na webu JTP: **20220401_JTP_PsychoSelfHelp_A. Dergam**.

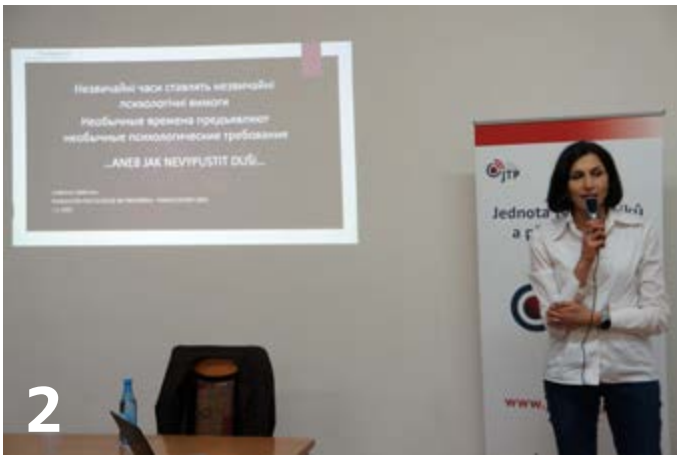
2

3

Na tyto dva semináře pořádané JTP navázaly další, organizované Ministerstvem zdravotnictví ČR. Konaly se v sídle Justiční akademie v Praze, viz též: https://tlumocnici.justice.cz/psychohygiena-pro-tlumocniky-iv-2/

Jarní balíček JTP 2022

Program pro mladé a začínající tlumočníky a překladatele a nejen pro ně (dříve nazývaný Mladý Jeroným) proběhl v sobotu 9. dubna 2022 prezenčně v sídle JTP na Senovážném náměstí v Praze 1 a hybridně též na platformě Zoom. Dohromady se zúčastnila stovka posluchačů.

Program zahájila a celý uváděla místopředsedkyně JTP ***Edita Jiráková*** (foto č. 1)

Veronika Sejkorová (foto 2, 3) hovořila o přípravě na tlumočnickou zakázku. Jak k ní přijít, jak se na ni připravit, na co nezapomenout a jak se jí zhostit tak, abyste nepřišli o tu příští.

Přednáška ***Marty Uhlířové*** (foto 4, 5) byla kombinací teorie a praxe. Dozvěděli jsme se, jaké nástroje má naše tělo k tomu, aby hlas z nás vyšel ven s lehkostí a ještě k tomu zněl plně, silně a zvučně. A jak používat základní nástroj pro práci s hlasem, což je dech.

1

Alžběta Malkovská (foto 6, 7) popsala, jaké náležitosti má mít faktura pro zahraniční subjekt, kdy je třeba přihlásit se jako identifikovaná osoba a jaké jsou její povinnosti, jaký nejlepší způsob platby honoráře zvolit v případě klientů mimo EU a mnoho dalších užitečných informací...

Tomáš Svoboda (foto 8, 9) oznámil výsledky Soutěže JTP o nejlepší diplomovou / bakalářskou práci v oboru translatologie (SOUND). Informaci o soutěži a jejích letošních vítězích najdete v tomto čísle na straně 15. Na závěr též informoval o nové normě **ČSN ISO 18587 Překladatelské služby – Posteditace výstupů strojového překladu – Požadavky.**

Vysílání celého programu na platformě zoom zajišťovalo trio našich techniků – ***Lukáš Klimeš, Tomáš Svoboda*** a ***Andreas Weber*** (foto 10).

Jak chci pracovat?
Závisle
Nezávisle
Sám, sama
S kolegy, mentory
Veronika Sejkorová
2

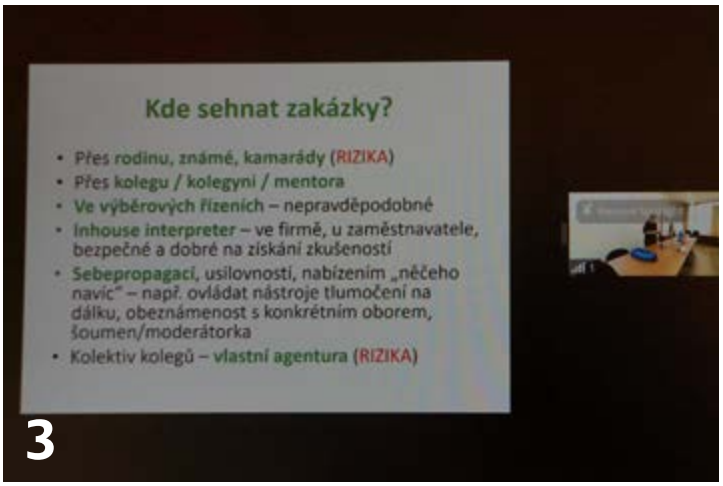
Kde sehnat zakázky?
• Přes rodinu, známé, kamarády (RIZIKA)
• Přes kolegu / kolegyni / mentora
• Ve výběrových řízeních – nepravděpodobné
• Inhouse interpreter – ve firmě, u zaměstnavatele, bezpečné a dobré na získání zkušeností
• Sebepropagací, usilovností, nabízením „něčeho navíc" – např. ovládat nástroje tlumočení na dálku, obeznámenost s konkrétním oborem, šoumen/moderátorka
• Kolektiv kolegů – vlastní agentura (RIZIKA)
3

JTP
4

JTP
www.jtpunion.org
Association
of Interpreters
and Translators
5

JAK NA FAKTURACI
DO ZAHRANIČÍ
PHDR. ALŽBĚTA MALKOVSKÁ
6

PhDr. ThBc. Tomáš
Svoboda, Ph.D.
9

MALKOVSKÁ
7

10

LAUREÁT SOUTĚŽE V R. 2022: BAKALÁŘSKÁ PRÁCE
INTERPRETING IN THE REFUGEE CONTEXT – A MOUTHPIECE OF EUROPEAN UNION'S MANAGEMENT OF THE „REFUGEE CRISIS"?
8

Výsledky soutěže JTP o nejlepší diplomovou / bakalářskou práci v oboru translatologie

JTP uspořádala třetí ročník soutěže o nejlepší diplomovou / bakalářskou práci v oboru translatologie (SOUND). Do soutěže bylo letos přihlášeno celkem 39 prací z ČR i Slovenska, z toho 23 prací diplomových a 16 bakalářských. Kromě 15 prací v češtině a 12 prací ve slovenštině byly do soutěže zapojeny i čtyři bakalářské a sedm diplomových prací v angličtině a jedna bakalářská práce v jazyce německém.

V kategorii bakalářských prací zvítězila absolventka Katedry anglistiky a amerikanistiky FF Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, Bc. **Lucia Rončíková**, s prací Interpreting in the refugee context – a mouthpiece of European Union's management of the „refugee crisis"? (Tlumočení v uprchlickém kontextu – ozvěna Evropské unie při řízení „uprchlické krize"?). Vedoucím práce je doc. PhDr. Martin Djovčoš, PhD. V kategorii magisterských prací zvítězil absolvent Katedry anglistiky a amerikanistiky FF Univerzity Palackého v Olomouci, Mgr. **Martin Zeidler**, s prací The Role of Comments Files in Institutional Translation: the Case of the ECB (Role souborů s komentáři v procesu institucionálního překladu: případová studie ECB), kterou vedl Mgr. et Mgr. Ondřej Klabal, Ph.D.

Porota, složená z akademiků z různých na překlad a tlumočení orientovaných pracovišť z ČR a SR, ocenila zejména inovativnost prací a jejich přínos k poznání hodnot, jež prosazuje JTP (kultivace překladatelského a tlumočnického trhu, osvěta mezi zadavateli, překladateli/tlumočníky a příjemci překladů / adresáty tlumočení, etické hodnoty zakotvené ve stanovách JTP apod.).

Obsažnější zprávu o přihlášených pracích, o průběhu hlasování, jakož i odkaz na vítězné práce najdete na dalších stranách tohoto čísla. Výsledky soutěže byly slavnostně vyhlášeny na Jarním balíčku JTP 2022 pro začínající překladatele (program viz zde: **https://www.jtpunion.org/akce/jarni-balicek-jtp-2022/**). Laureáti v obou kategoriích byli pozváni, aby výsledky svého výzkumu prezentovali na letošních Jeronýmových dnech (4. a 5. listopadu 2022).

Více o soutěži, podmínkách pro přihlašování prací a o finančním ohodnocení je uvedeno zde: **https://www.jtpunion.org/soutez-jtp-o-nejlepsi-diplomovou-bakalarskou-praci-v-oboru-translatologie/**.

SOUND – soutěž o nejlepší diplomovou / bakalářskou práci v oboru translatologie

Zpráva o průběhu soutěže v roce 2022

V letošním roce proběhl již třetí ročník soutěže o nejlepší diplomovou / bakalářskou práci v oboru translatologie (zkráceně SOUND). Soutěž vyhlašuje každé dva roky Jednota tlumočníků a překladatelů (JTP), která usiluje nejenom o šíření dobrého jména organizace mezi studenty a vyučujícími vysokých škol, ale také o podporu akademické reflexe překladatelské a tlumočnické činnosti.

Do letošního ročníku bylo přihlášeno celkem 39 prací z ČR i Slovenska, z toho 23 prací diplomových a 16 bakalářských. Bakalářské i diplomové práce byly nejčastěji psány v češtině (15) či slovenštině (12). Pravidla soutěže ale umožňují i přihlášení práce v jiném jazyce – v soutěži se tak objevily i čtyři bakalářské a sedm diplomových prací v angličtině či jedna bakalářská práce zpracovaná v němčině.

Přihlášené práce byly hodnoceny porotou tvořenou akademickými osobnostmi z oboru translatologie, které JTP oslovila, včetně jednoho zástupce za JTP. Letošní porotu tvořili doc. PhDr. Martin Djovčoš, PhD., z Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, Mgr. Renata Kamenická, Ph.D., z Masarykovy univerzity v Brně, Mgr. Ondřej Molnár, Ph.D., z Univerzity Palackého v Olomouci, Mgr. Emília Perez, PhD., z Univerzity Konštantína Filozofa v Nitře a člen Výkonného výboru JTP PhDr. et Bc. Tomáš Svoboda, Ph.D., který je ředitelem Ústavu translatologie FF Univerzity Karlovy.

Tato pětičlenná porota hodnotila práce na základě předem stanovených kritérií. Dle nich by měla vítězná práce přispět k poznání jevů, jež jsou předmětem zájmu JTP. Mezi ně patří kultivace překladatelského a tlumočnického trhu, osvěta mezi zadavateli, překladateli / tlumočníky a příjemci překladů / adresáty tlumočení nebo šíření etických a dalších hodnot zakotvených ve stanovách JTP. Porota dále přihlíží k přehlednosti a srozumitelnosti zpracování tématu, k rozsahu a technickému zpracování práce, ale i k tomu, zda byl výzkum inovativní.

Členové poroty se nejprve seznámili s přihlášenými pracemi, včetně posudků vedoucího a oponenta. Práce pak posoudili, sdělili svá hodnocení a na jejich základě byla vybrána jedna vítězná práce v každé z obou kategorií.

Přihlášené diplomové práce

Nikola Betková	Aktualizácia nadčasových ruských diel v slovenskom preklade / na vybraných textoch	Univerzita Mateje Bela v Banskej Bystrici	Filozofická fakulta	Katedra slovanských jazykov
Andrea Čapková	Překlad marketingových textů mezi němčinou a češtinou na příkladu propagačního časopisu	Univerzita Karlova	Filozofická fakulta	Ústav translatologie
Kristýna Červinková	Anglophone and Francophone Translation Theory reflecting on each other	Masarykova univerzita	Filozofická fakulta	Katedra anglistiky a amerikanistiky
Viktor Fedurtsya	Komentovaný překlad vybraných textů z oblasti cizineckého práva	Masarykova univerzita	Filozofická fakulta	Ústav slavistiky
Pavlína Hilschierová	Besonderheiten der Übersetzung von historischen Fachtexten am Beispiel der Glasindustrie	Ostravská univerzita	Filozofická fakulta	Katedra germanistiky
Zuzana Kianičková	Towards an Ideal Profile of an Interpreting Student	Univerzita Mateje Bela v Banskej Bystrici	Filozofická fakulta	Katedra anglistiky a amerikanistiky
Šimon Kotvas	Koncepcia kritiky prekladu pre čitateľa bez translatologického vzdelania	Univerzita Komenského v Bratislave	Filozofická fakulta	Katedra anglistiky a amerikanistiky
Václav Koutný	Tlumočení pro média se zaměřením na sport	Univerzita Karlova	Filozofická fakulta	Ústav translatologie
Tereza Křikavová	Tlumočení pro policii v České republice: porovnání teorie a praxe	Univerzita Karlova	Filozofická fakulta	Ústav translatologie
Júlia Mackovová	Dabingový preklad audiovizuálnych diel určených na kinodistribúciu	Univerzita Komenského v Bratislave	Filozofická fakulta	Katedra anglistiky a amerikanistiky
Mária Mojšková	The Role of a Pivot in simultaneous interpreting, The Gains and Losses of relay as proved by back-interpreting	Prešovská Univerzita v Prešove	Filozofická fakulta	Inštitút anglistiky a amerikanistiky
Nella Nitrová	Odkud se berou tlumočnické dovednosti? Srovnání bilingvních jedinců a trénovaných studentů tlumočnictví při simultánním tlumočení	Univerzita Karlova	Filozofická fakulta	Ústav translatologie
Zuzana Pinterová	Špecifiká prekladu animovaných filmov pre deti	Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre	Filozofická fakulta	Katedra translatológie
Michael Rada	Vývoj a současný stav tlumočení v Keni	Univerzita Karlova	Filozofická fakulta	Ústav translatologie
Lenka Ščišláková	Prekladový transfer v premietaní v slovenských kinách (sociologický prieskum)	Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre	Filozofická fakulta	Katedra translatológie
Zuzana Ševčíková	Medical Translation from the Perspectiveof User Needs of Medical Professionals	Masarykova univerzita	Filozofická fakulta	Department of English and American Studies
Regina Šmejkalová	Tlumočení nostrifikačních zkoušek pro zahraniční studenty	Univerzita Karlova	Filozofická fakulta	Ústav translatologie
Zuzana Šťastná	François Mauriac v českých překladech	Univerzita Karlova	Filozofická fakulta	Ústav translatologie
Sabina Štěpánková	The Problem of translation equivalence: Analysis of the Czech translation of the book The President is missing by Bill Clinton an James Patterson	Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích	Filozofická fakulta	Ústav anglistiky
Fabiána Tetamenti	Prospective tranlators in the making: competencies reflected in their texts and implications for translation training	Ostravská univerzita	Filozofická fakulta	Katedra anglistiky a amerikanistiky
Veronika Trusová	Analýza odborných tlumočnických praxí studentů magisterského oboru tlumočnictví na Ústavu translatologie FF UK	Univerzita Karlova	Filozofická fakulta	Ústav translatologie
Martin Zeidler	The Role of Comments Files in Institutional Translation: the Case of the ECB	Univerzita Palackého v Olomouci	Filozofická fakulta	Katedra anglistiky a amerikanistiky
Petra Zrůstková	Problematika překladu kuchařek z angličtiny do češtiny	Univerzita Palackého v Olomouci	Filozofická fakulta	Katedra anglistiky a amerikanistiky

Přihlášené bakalářské práce

Bianka Bucková	Profesionálny profil prekladateľ a v oblasti dabingu na Slovensku	Univerzita Komenského v Bratislave	Filozofická fakulta	Katedra germanistiky, nederlandistiky a škandinavistiky
Nikol Daňová	Lokalizácia a preklad webovej stránky	Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre	Filozofická fakulta	Katedra translatológie
Barbora Greššová	Preklad a analýza populárno-naučného textu v oblasti vinárstva	Prešovská univerzita v Prešove	Filozofická fakulta	Inštitút romanistiky
Dominika Horná	Translation of puns in TV series Friends	Univerzita Mateje Bela v Banskej Bystrici	Filozofická fakulta	Prekladateľstvo a tlmočníctvo
Anna Kleinová	Komentovaný překlad: *Warum trägt in Wien der Schani den Garten hinaus? & 99 andere Fragen zu Wien.* Katharina Trost, Reza Sarkari. Metroverlag 2017. Vybrané kapitoly.	Univerzita Karlova	Filozofická fakulta	Ústav translatologie
Vojtěch Lopour	Strategie odborné přípravy na simultánní tlumočení do/ze znakového jazyka	Univerzita Karlova	Filozofická fakulta	Ústav jazyků a komunikace neslyšících
Mária Machová	Postupy a stratégie pri transfere terminologických výrazov v slovenskom dabingu	Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre	Filozofická fakulta	Katedra translatológie
Kateřina Nezbedová (roz. Vamberská)	Syndrom vyhoření v oblasti tlumočení znakového jazyka	Univerzita Karlova	Filozofická fakulta	Ústav jazyků a komunikace neslyšících
Johana Pášmová	Komparativní analýza překladů románu *Filth*	Univerzita Palackého v Olomouci	Filozofická fakulta	Katedra anglistiky a amerikanistiky
Lucia Rončíková	Interpreting in the refugee context – a mouthpiece of European Union's management of the „refugee crisis"?	Univerzita Mateje Bela v Banskej Bystrici	Filozofická fakulta	Katedra anglistiky a amerikanistiky
Jan Sládek	Komentovaný překlad vybraných kapitol knihy „Zwischen den Zeichen" (2018) od Judith S. Farwick	Univerzita Karlova	Filozofická fakulta	Ústav translatologie
Tereza Sloupová	Kognitivní výraznost a její vliv na proces překladu – Krok za překladové univerzálie	Univerzita Karlova	Filozofická fakulta	Katedra všeobecné lingvistiky
Karolina Šikúrová	Preklad alúzií v diele Salmana Rushdieho *Pán zlatého domu*	Univerzita Mateje Bela v Banskej Bystrici	Filozofická fakulta	Katedra slovenského jazyka a komunikácie
Anna Šulcová	Analýza pro překlad muzikálu *Hamilton* s důrazem na zpívatelnost	Univerzita Palackého v Olomouci	Filozofická fakulta	Katedra anglistiky a amerikanistiky
Terézia Šuppová	Špecifická tlumočenia v oblasti zdravitných služieb	Univerzita Komenského v Bratislave	Filozofická fakulta	Katedra romanistiky
Martina Vladovičová (roz. Smáková)	Vplyv prekladovej recepcie na výsledné dielo	Univerzita Komenského v Bratislave	Filozofická fakulta	Katedra anglistiky a amerikanistiky

V kategorii diplomových prací zvítězil absolvent Katedry anglistiky a amerikanistiky FF Univerzity Palackého v Olomouci, Mgr. **Martin Zeidler**, s prací The Role of Comments Files in Institutional Translation: the Case of the ECB (Role souborů s komentáři v procesu institucionálního překladu: případová studie ECB), kterou vedl Mgr. et Mgr. Ondřej Klabal, Ph.D. Jako vítězná bakalářská práce byla porotou zvolena práce absolventky Katedry anglistiky a amerikanistiky FF Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, Bc. **Lucie Rončíkové**, s názvem Interpreting in the refugee context – a mouthpiece of European Union's management of the „refugee crisis"? (Tlumočení v uprchlickém kontextu – ozvěna Evropské unie při řízení „uprchlické krize"?). Vedoucím práce je doc. PhDr. Martin Djovčoš, PhD. Autor vítězné diplomové práce obdržel finanční odměnu ve výši 10 000 Kč, autorka bakalářské práce získala odměnu 6 000 Kč.

Výsledky soutěže byly slavnostně vyhlášeny 9. dubna 2022 na Jarním balíčku JTP pro začínající překladatele, program viz zde: **https://www.jtpunion.org/akce/jarni-balicek-jtp-2022/**). Oba laureáti poté obdrželi pozvání, aby výsledky svého výzkumu prezentovali na letošních Jeronýmových dnech.

Uzávěrka dalšího kola soutěže SOUND byla stanovena na 30. listopad příštího roku. Bude do ní možné přihlašovat práce obhájené mezi prosincem 2021 a listopadem 2023. Bližší informace k soutěži jsou k dispozici zde: **https://www.jtpunion.org/soutez-jtp-o-nejlepsi-diplomovou-bakalarskou-praci-v-oboru-translatologie/**.

Laureátům letošní soutěže JTP o nejlepší diplomovou / bakalářskou práci gratulujeme!

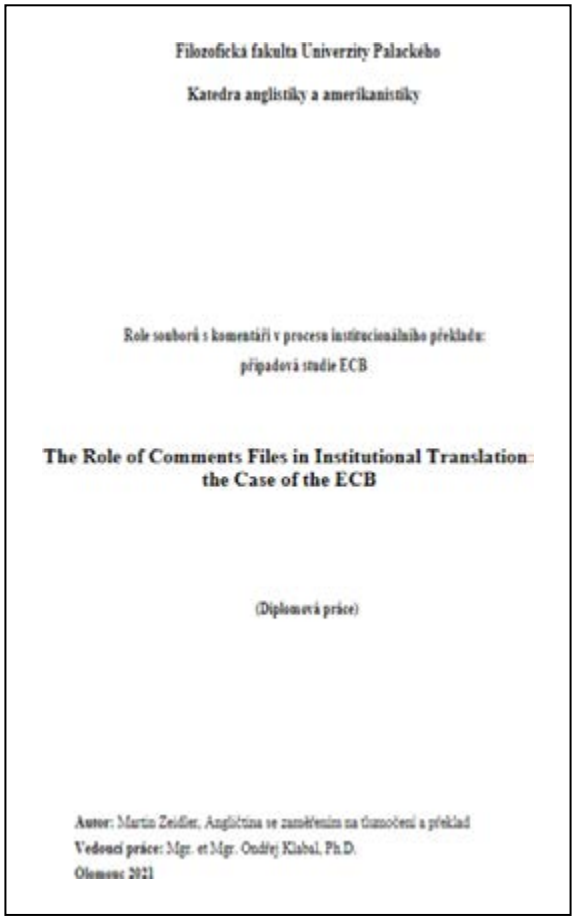

Filozofická fakulta Univerzity Palackého

Katedra anglistiky a amerikanistiky

Role souborů s komentáři v procesu institucionálního překladu:
případová studie ECB

The Role of Comments Files in Institutional Translation: the Case of the ECB

(Diplomová práce)

Autor: Martin Zeidler, Angličtina se zaměřením na tlumočení a překlad
Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Ondřej Klabal, Ph.D.
Olomouc 2021

Titulní strana vítězné diplomové práce.
Práce Martina Zeidlera ke stažení zde

UNIVERZITA MATEJA BELA V BANSKEJ BYSTRICI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

INTERPRETING IN THE REFUGEE CONTEXT –
A MOUTHPIECE OF EUROPEAN UNION´S MANAGEMENT OF THE „REFUGEE CRISIS"?

Bakalárska práca

4f5a5c72-9251-4886-a209-a86b69a237a4

Študijný program: španielsky jazyk a literatúra – anglický jazyk a kultúra
Študijný odbor: filológia
Pracovisko: Katedra anglistiky a amerikanistiky
Vedúci bakalárskej práce: doc. PhDr. Martin Djovčoš, PhD.

Banská Bystrica 2021 **Lucia Rončíková**

Titulní strana vítězné bakalářské práce.
Práce Lucie Rončíkové ke stažení zde

Nakladatelství Ikar představuje unikátní biografii od autorky bestselleru *Odložený život*

Dita Krausová

ŽIVOT S OTOU

Dita Krausová, jejíž válečné zážitky inspirovaly španělského autora A. Iturbeho k bestselleru *Osvětimská knihovnice* a která své osudy shrnula v autobiografii *Odložený život*, přibližuje životní pouť svého manžela. Válečné události zavedly Otu B. Krause (1921–2000) nejprve do terezínského ghetta, pak do osvětimského pekla, kde jako vychovatel působil na dětském bloku, a následně do pracovního tábora ve Schwarzheide, odkud se s pochodem smrti dostal zpět do Československa. V roce 1949 emigroval s Ditou do Izraele, kde řadu let pobývali v kibucu Giv'at Chajim a poté pracovali jako učitelé angličtiny v Hadassim. Ota za život vystřídal celou řadu zaměstnání, srdcem však zůstal až do své smrti především spisovatelem. Jeho knihy byly přeloženy do mnoha světových jazyků. Biografii provází bohatá obrazová dokumentace a ukázky z jeho deníku, prózy a poezie.

Váz., 296 stran, černobílé fotografie a kresby, 12,5 x 20 cm

Dita Krausová

ODLOŽENÝ ŽIVOT

Skutečný příběh osvětimské knihovnice

Váz., 336 stran + 24 stran barevné i čb. fotopřílohy, 12,5 x 20 cm

IKAR

www.luxor.cz

11. Terminologie v neuronovém strojovém překladu

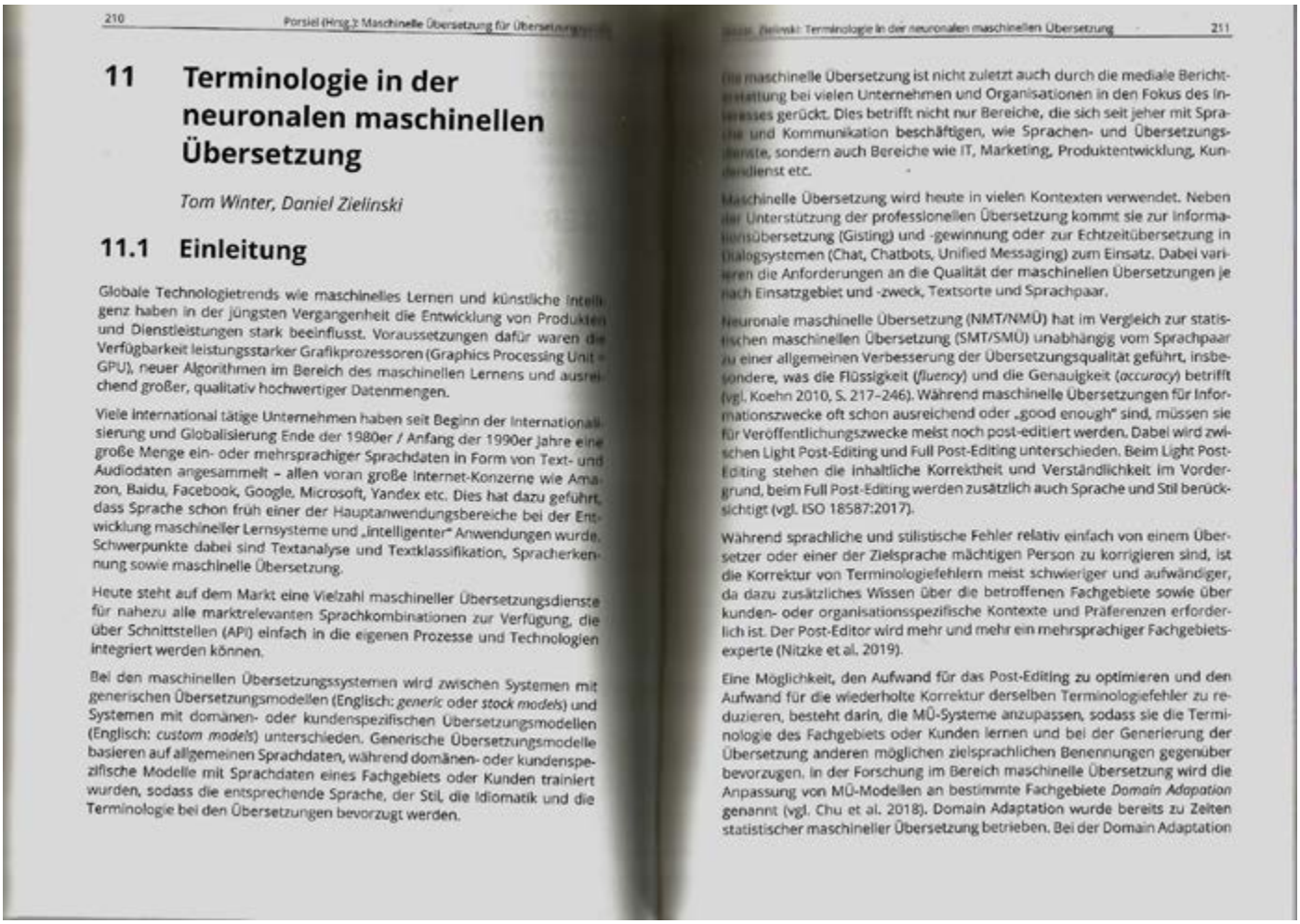

210 Porsiel (Hrsg.): Maschinelle Übersetzung für Übersetzungsprofis

11 Terminologie in der neuronalen maschinellen Übersetzung

Tom Winter, Daniel Zielinski

11.1 Einleitung

Globale Technologietrends wie maschinelles Lernen und künstliche Intelligenz haben in der jüngsten Vergangenheit die Entwicklung von Produkten und Dienstleistungen stark beeinflusst. Voraussetzungen dafür waren die Verfügbarkeit leistungsstarker Grafikprozessoren (Graphics Processing Unit – GPU), neuer Algorithmen im Bereich des maschinellen Lernens und ausreichend großer, qualitativ hochwertiger Datenmengen.

Viele international tätige Unternehmen haben seit Beginn der Internationalisierung und Globalisierung Ende der 1980er / Anfang der 1990er Jahre eine große Menge ein- oder mehrsprachiger Sprachdaten in Form von Text- und Audiodaten angesammelt – allen voran große Internet-Konzerne wie Amazon, Baidu, Facebook, Google, Microsoft, Yandex etc. Dies hat dazu geführt, dass Sprache schon früh einer der Hauptanwendungsbereiche bei der Entwicklung maschineller Lernsysteme und „intelligenter" Anwendungen wurde. Schwerpunkte dabei sind Textanalyse und Textklassifikation, Spracherkennung sowie maschinelle Übersetzung.

Heute steht auf dem Markt eine Vielzahl maschineller Übersetzungsdienste für nahezu alle marktrelevanten Sprachkombinationen zur Verfügung, die über Schnittstellen (API) einfach in die eigenen Prozesse und Technologien integriert werden können.

Bei den maschinellen Übersetzungssystemen wird zwischen Systemen mit generischen Übersetzungsmodellen (Englisch: *generic* oder *stock models*) und Systemen mit domänen- oder kundenspezifischen Übersetzungsmodellen (Englisch: *custom models*) unterschieden. Generische Übersetzungsmodelle basieren auf allgemeinen Sprachdaten, während domänen- oder kundenspezifische Modelle mit Sprachdaten eines Fachgebiets oder Kunden trainiert wurden, sodass die entsprechende Sprache, der Stil, die Idiomatik und die Terminologie bei den Übersetzungen bevorzugt werden.

Zielinski: Terminologie in der neuronalen maschinellen Übersetzung 211

Die maschinelle Übersetzung ist nicht zuletzt auch durch die mediale Berichterstattung bei vielen Unternehmen und Organisationen in den Fokus des Interesses gerückt. Dies betrifft nicht nur Bereiche, die sich seit jeher mit Sprache und Kommunikation beschäftigen, wie Sprachen- und Übersetzungsdienste, sondern auch Bereiche wie IT, Marketing, Produktentwicklung, Kundendienst etc.

Maschinelle Übersetzung wird heute in vielen Kontexten verwendet. Neben der Unterstützung der professionellen Übersetzung kommt sie zur Informationsübersetzung (Gisting) und -gewinnung oder zur Echtzeitübersetzung in Dialogsystemen (Chat, Chatbots, Unified Messaging) zum Einsatz. Dabei variieren die Anforderungen an die Qualität der maschinellen Übersetzungen je nach Einsatzgebiet und -zweck, Textsorte und Sprachpaar.

Neuronale maschinelle Übersetzung (NMT/NMÜ) hat im Vergleich zur statistischen maschinellen Übersetzung (SMT/SMÜ) unabhängig vom Sprachpaar zu einer allgemeinen Verbesserung der Übersetzungsqualität geführt, insbesondere, was die Flüssigkeit (*fluency*) und die Genauigkeit (*accuracy*) betrifft (vgl. Koehn 2010, S. 217–246). Während maschinelle Übersetzungen für Informationszwecke oft schon ausreichend oder „good enough" sind, müssen sie für Veröffentlichungszwecke meist noch post-editiert werden. Dabei wird zwischen Light Post-Editing und Full Post-Editing unterschieden. Beim Light Post-Editing stehen die inhaltliche Korrektheit und Verständlichkeit im Vordergrund, beim Full Post-Editing werden zusätzlich auch Sprache und Stil berücksichtigt (vgl. ISO 18587:2017).

Während sprachliche und stilistische Fehler relativ einfach von einem Übersetzer oder einer der Zielsprache mächtigen Person zu korrigieren sind, ist die Korrektur von Terminologiefehlern meist schwieriger und aufwändiger, da dazu zusätzliches Wissen über die betroffenen Fachgebiete sowie über kunden- oder organisationsspezifische Kontexte und Präferenzen erforderlich ist. Der Post-Editor wird mehr und mehr ein mehrsprachiger Fachgebietsexperte (Nitzke et al. 2019).

Eine Möglichkeit, den Aufwand für das Post-Editing zu optimieren und den Aufwand für die wiederholte Korrektur derselben Terminologiefehler zu reduzieren, besteht darin, die MÜ-Systeme anzupassen, sodass sie die Terminologie des Fachgebiets oder Kunden lernen und bei der Generierung der Übersetzung anderen möglichen zielsprachlichen Benennungen gegenüber bevorzugen. In der Forschung im Bereich maschinelle Übersetzung wird die Anpassung von MÜ-Modellen an bestimmte Fachgebiete *Domain Adaptation* genannt (vgl. Chu et al. 2018). Domain Adaptation wurde bereits zu Zeiten statistischer maschineller Übersetzung betrieben. Bei der Domain Adaptation

Tom Winter, Daniel Zielinski

In: Maschinelle Übersetzung für Übersetzungsprofis, ed. Jörg Porsiel, 2020, BDÜ, s. 210–233.

11.1 Úvod

Globální technologické trendy jako strojové učení a umělá inteligence v poslední době silně ovlivňují vývoj produktů a služeb. Předpokladem pro to byla dostupnost výkonných grafických procesorů (*Graphics Processing Unit* – GPU), nových algoritmů na poli strojového učení a dostatečně velké množství kvalitních dat.

Od počátku internacionalizace a globalizace, tedy od konce osmdesátých a začátku devadesátých let, nashromáždilo mnoho mezinárodních společností velké množství jedno – nebo vícejazyčných dat ve formě textů a audiozáznamů; jedná se především o velké internetové koncerny, jako jsou Amazon, Baidu, Facebook, Google, Microsoft, Yandex a další. Důsledkem toho se právě jazyky záhy staly hlavní používanou platformou při vývoji systémů strojového učení a jejich „inteligentního" využívání. Těžiště tvoří analýza a klasifikace textů, rozpoznávání řeči a strojový překlad.

Dnes je na trhu k dispozici celá řada služeb, které strojový překlad poskytují pro takřka všechny pro trh relevantní jazykové kombinace. Tyto služby

mohou být do samotných procesů a technologií integrovány snadno přes aplikační rozhraní (API).

U systémů strojového překladu se rozlišují systémy s generickými překladovými modely (anglicky *generic* nebo *stock models*) a systémy s překladovými modely, jež zohledňují potřeby klienta či možnosti domény (anglicky *custom models*). Generické překladové modely jsou založené na obecných jazykových datech, zatímco modely přizpůsobené pro potřebu klienta či domény využívají k rozvoji odborná jazyková data tak, aby při překladu byly upřednostněny odpovídající jazyk, styl, idiomatika a terminologie.

Strojový překlad se stal středem zájmu mnoha společností a organizací, a to nejen kvůli mediálnímu pokrytí. Týká se to jak oblastí, které se jazykem a komunikací zabývají odjakživa (např. jazykové a překladatelské služby), tak i oborů, jako je IT, marketing, vývoj produktů, zákaznické služby apod.

Strojový překlad se dnes nasazuje v mnoha kontextech. Kromě toho, že podporuje práci profesionálních překladatelů, používá se k překládání a získávání informací (*gisting*) nebo k překládání v reálném čase v dialogových systémech (chaty, chatboti, jednotné zasílání zpráv). Požadavky na kvalitu strojových překladů se přitom liší podle oblasti a cíle využití, druhu textu a jazykového páru.

Neuronový strojový překlad (NMT – *Neural Machine Translation*) vedl v porovnání se statistickým strojovým překladem (SMT – *Statistical Machine Translation*) nezávisle na jazykové kombinaci k celkovému zlepšení kvality překladů, především se to týká plynulosti (*fluency*) a přesnosti (*accuracy*) (Koehn 2010, str. 217–246). Přestože už jsou strojové překlady pro účel předání informace dostatečné a ucházející, musejí být před případnou publikací ještě post-editovány. Rozlišuje se základní post-editace (*light post-editing*) a úplná post-editace (*full post-editing*). U základní post-editace stojí v popředí obsahová správnost a srozumitelnost, úplná post-editace k tomu zohledňuje jazyk a styl (ISO 18587:2017).

Jazykové a stylistické chyby může relativně snadno opravit překladatel nebo osoba, jež ovládá cílovou řeč, problematická ale bývá korektura chyb v terminologii. Vyžaduje totiž dodatečné znalosti problematiky daného oboru a zákaznických a firemních kontextů a preferencí. Čím dál častěji je post-editorem odborník, který ovládá více cizích jazyků (Nitzke a kol. 2019).

Jednou z možností, jak optimalizovat náklady na post-editaci a jak snížit náklady na opakované opravování stejných terminologických chyb, je přizpůsobení systémů strojového překladu tak, aby byly schopny naučit se odbornou nebo klientovu terminologii a při generování překladu ji dokázaly upřednostnit před jinými možnými pojmenováními v cílovém jazyce. Výzkum na poli strojového překladu hovoří o přizpůsobení modelů strojového překladu vybraným oborům jako o *Domain Adaptation* (Chu a kol. 2018). Doménová adaptace fungovala už za časů statistického strojového překladu. U doménové adaptace se rozlišuje mezi procesy vztahujícími se na data (*data centric*) a procesy vztahujícími se na modely (*model centric*). Procesy, které se vztahují na data, se soustředí na výběr, přípravu nebo generování odborných trénovacích dat pro trénování přizpůsobeného modelu strojového překladu (Moore a kol. 2010, Wang a kol. 2014, Chen a kol. 2016). Procesy, které se vztahují na model, naproti tomu pracují s přizpůsobováním cvičných algoritmů nebo s laděním stávajících překladových modelů (Sennrich a kol. 2013, Durrani a kol. 2015, Zhou a kol. 2015). S nástupem neuronového strojového překladu začali vědci přebírat principy doménové adaptace také při vývoji neuronových překladových modelů.

Na trh se první možnosti doménové adaptace v komerčně dostupných systémech využívajících neuronový strojový překlad dostaly v roce 2017 (Globalese, Lilt). V roce 2018 se objevily i další systémy jako Google AutoML (Fei-Fei Li 2018), IBM Language Translator, Microsoft Custom Translator (Microsoft 2018) a SDL ETS 8.0 (Savenkov 2018). V první linii jsou využívány procesy vztahující se na data, jež umožňují uživateli nahrávat data přizpůsobená doméně či klientovi. Tato data jsou pak použita ke zhotovení nebo přizpůsobení modelu strojového překladu.

Tento příspěvek se věnuje možnostem optimalizace výstupu komerčních systémů strojového překladu ve vztahu k terminologii. Kapitola 11.2 se nejprve zaměří na význam terminologie při překládání. V návaznosti na to jsou v kapitole 11.3 popsány příklady různých typických terminologických chyb při strojovém překládání, jakožto i jejich závažnost. Hlavní část tohoto článku tvoří kapitola 11.4, která se zabývá různými možnostmi přizpůsobení modelů strojových překladů tak, aby používaly správnou upřednostňovanou terminologii. V kapitole 11.5 jsou na závěr příspěvku shrnuty nejdůležitější poznatky.

11.2 Terminologie v překladu

Terminologie hraje při překládání textů, především těch odborných, centrální roli, protože je z velké části nositelkou významu. Má tedy přímý vliv na porozumění textu, ale také na právní jistotu a odpovědnost za výrobek. Kromě jednoslovných a víceslovných pojmenování patří k terminologii také odborné fráze (srov. Arntz 1999). Množství odborných pojmenování a hustota použití terminologie v textech se liší podle toho, do jaké míry je daný text odborný.

Používání správného, zadavatelem preferovaného nebo poskytnutého názvosloví v cílovém jazyce, je jedním z klíčových požadavků na kvalitu překladu.

11.2.1 Porozumění textu: Terminologie ve výchozím textu

V praxi se překladatelé často v souvislosti s terminologií potýkají s problémy. Význam pojmenování ve výchozím textu nemusí být jednoznačný, nebo může být názvosloví ve výchozím textu používáno bez sjednoceného významu, respektive nekonzistentně. Vyjasnění pojmů ve výchozím jazyce jakožto předpoklad pro porozumění výchozímu textu je tedy prvním krokem při práci na odborném překladu.

Překladatelé se v tuto chvíli opírají o různé druhy znalostí, jako jsou znalosti jazykové, informace o textu, odborné znalosti nebo informace o zadavateli. Mezi informační zdroje, které se používají při práci s terminologií v rámci překladu, patří kromě výchozích textů také odborná literatura z příslušného oboru, odborné slovníky, referenční texty zadavatele, glosáře, terminologické a informační databanky, terminologické příručky a samozřejmě internet. V případech pochybností ze strany zadavatele je nezbytné oslovit odborníka. Všechny tyto informace pomáhají utvářet kontext výchozího textu a kontext překladu. Při vyjasňování významu pojmů, na něž je ve výchozím textu uvedena reference, postupuje překladatel podle sémantické analýzy (srov. Arntz a kol. 2014, str. 56 a dál). Podle té jsou zpracovány takové diskriminační charakteristiky, které oddělují jeden pojem od jiných pojmů.

11.2.2 Překlad terminologie: Určení ekvivalentů v cílovém jazyce

Jestliže překladatel porozuměl významu použitých pojmů a názvosloví ve výchozím textu, může začít s přenosem tohoto významu do cílového jazyka. Při vyhledávání ekvivalentů v cílovém jazyce používá překladatel kromě výše zmíněných informačních zdrojů také

překladové paměti (*translation memory*) a paralelní texty.

Možné varianty překladu pro pojmenování ve výchozím jazyce se nejprve identifikují, poté se mezi sebou navzájem porovnávají, dokud není nalezeno vhodné překladové řešení. I zde nachází sémantická analýza využití. Při ní se doporučuje podrobit každého kandidáta na překlad kontrole pomocí seznamu definovaných hodnotících kritérií pro jednotlivé pojmy. K těmto kritériím patří jednoznačnost, soulad se zákony/normami, transparence, jednotnost, míra používání, vhodnost v závislosti na cílové skupině, délka, výslovnost, jazykově-logická správnost, konotační svoboda, odvoditelnost a mezinárodnost (srov. Deutscher Terminologie Tag e.V. 2014, M3-16-24).

V cílovém jazyce neexistuje vždy přesně odpovídající ekvivalent pro odborné nebo klientem specifikované označení (srov. Arntz a kol. 2014, str. 158). Proto musí překladatel daný pojem nebo předmět diskuze buď popsat jinými slovy, použít přejímku nebo vytvořit kalk, případně prosadit nové pojmenování v cílovém jazyce (srov. Arntz a kol. 2014, str. 148–149).

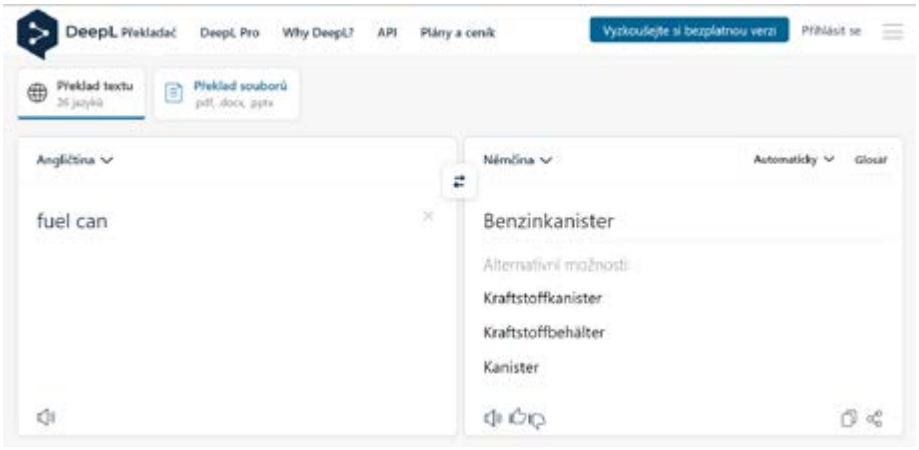

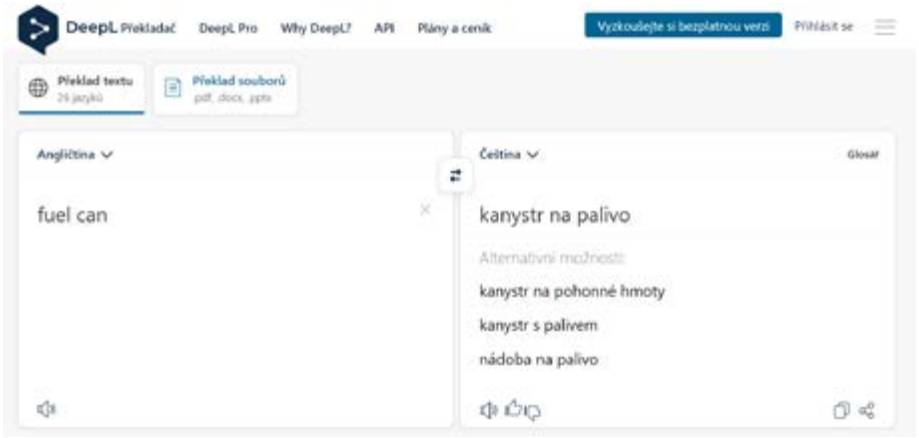

Překladač DeepL: https://deepl.com/translator, naposledy načteno 20. 3. 2022

11.2.3 Terminologie v generických modelech strojového překladu

Generické modely strojového překladu jsou trénovány prostřednictvím milionů větných párů. Věty se netýkají pouze konverzačních témat, zohledněna jsou také odborná témata z různých odvětví. To vede k tomu, že v překladovém modelu může pro jeden odborný výraz ve výchozím jazyce existovat v závislosti na kontextu více překladů. Platí tedy, že generické překladové modely neznají žádné globálně upřednostňované názvosloví.

Které pojmenování bude nakonec zvoleno jako vhodný překlad, záleží na kontextu. U většiny systémů strojového překladu se na tomto místě mluví o „větě určené k překladu“, respektive o „segmentu určeném k překladu“. U profesionálního překladu, kde se využívají překladové nástroje, jsou do systému strojového překladu většinou zaslány pouze ty segmenty, pro něž nebyl nalezen ekvivalent s dostatečně vysokým počtem výskytů v překladové paměti. To znamená, že systém strojového překladu nemá přístup ke kontextu – nezná předchozí ani následující větu, natož pak celý výchozí text.

Rozhodnutí, které pojmenování bude zvoleno v cílovém jazyce, tedy závisí v těchto případech pouze na bezprostředním textovém kontextu. V praxi to vede k nekonzistentním překladům, což dobře ukazuje následující příklad:

Původní věta (EN)	Strojový překlad (EN/IT)	Doslovný překlad (IT/CZ)[1]
I bought a red *fuel can*.	Ho comprato una *tanica di benzina* rossa.	Koupil jsem červený kanystr na benzín.
I bought a green *fuel can* in the online shop.	Ho comprato una *tanica di carburante* verde nel negozio online.	Koupil jsem zelený kanystr na palivo v internetovém obchodě.
I bought a golden *fuel can*.	Ho comprato un *bidone* d'oro.	Koupil jsem plechovku zlata.

Překladač Google: https://translate.google.com, naposledy načteno 15. 1. 2020

[1] Doslovné překlady ve všech tabulkách: Vlasta Řenčová, březen 2022

Další příklad potvrzuje, že systémy strojového překladu při volbě vhodné terminologie v cílovém jazyce nedisponují znalostí širšího kontextu.

Původní věta (DE)	Strojový překlad (DE/IT)	Doslovný překlad (IT/CZ)
Ich habe bei OBI im Angebot eine Bank für 45,00 EUR gekauft.	Ho comprato una banca da OBI per 45,00 EUR.	Koupil jsem banku z OBI za 45 eur.

Překladač Google: https://translate.google.com, naposledy načteno 9. 1. 2020

Význam slova *die Bank* (lavice, lavička, místo určené k sezení) nebyl v tomto případě správně převeden do italského jazyka. Stalo se tak navzdory upozorňujícím, v originální větě přítomným slovům OBI (jméno obchodu se stavebními potřebami), ve slevě (velmi zřídka se koupi se slevou nabízejí finanční instituce) a 45 eur (kupní cena, která s větší pravděpodobností odpovídá ceně lavičky). I když mohou být terminologické chyby v některých případech závažné, představuje tento problém v oblasti profesionálního odborného překladu pouze zanedbatelné riziko (srov. Ottmann /Canfora 2020). Obecně však tyto chyby vedou k mnohem větší nutnosti post-editačních zásahů u překladů odborných textů.

Chyby v terminologii v generických strojových překladech se pohybují od málo závažných, jako jsou různé varianty pravopisu, které neovlivňují porozumění textu, až k závažným významovým posunům. V následující kapitole je uveden přehled různých typických chyb, jež se ve strojových překladech vyskytují.

11.3 Terminologické chyby ve strojových překladech

Terminologické chyby ve strojových překladech se pohybují od málo závažných, jako jsou chyby v pravopisu či ohýbání slov, až k závažným chybám, které ovlivňují význam a konzistenci textu. Pravděpodobnost a četnost výskytu chyb se odvíjí mimo jiné také od následujících faktorů:

Přirozené množství synonym a/nebo pravopisných variant: Čím víc má nějaký pojem v dané řeči přirozených synonym nebo čím víc existuje variant, jak pojem korektně zapsat (například psaní s či z ve slovech cizího původu – filosofie/filozofie, president/prezident), tím méně pravděpodobné je, že data, která byla pro generický překladový model použita, budou konzistentní. U strojového překladu se dá následně očekávat několik variant překladu.

Přechod z odborné řeči k hovorové: Blízkost odborné řeči k hovorové zvyšuje pravděpodobnost, že v tréninkovém materiálu generického překladového modelu bylo zahrnuto odpovídající názvosloví. Jejich správný strojový překlad je v těchto případech tedy pravděpodobnější. Například pojmy z oborů informačních technologií nebo mechaniky jako „server“ či „náprava“ jsou zastoupeny v tréninkovém materiálu generického překladového modelu mnohem četněji, než je tomu u velice specifické terminologie z železničního provozu, jako je například německé slovo *Gleisfreimeldeanlange* (kolejový obvod).

Složitost názvosloví: Je logické, že čím je pojmenování složitější (například kompozita, sousloví či víceslovné termíny), automaticky tím u strojového překladu roste také náchylnost k chybám. Pokud se na tuto situaci podíváme matematicky, zjistíme, že za předpokladu průměrného počtu pěti variant na jednu součást pojmenování je pro jednoslovná pojmenování nalezeno pět možných variant. Jedná-li se však o kompozitum nebo o dvouslovný termín, vzrůstá počet variant na 25.

Jazykové experimenty tyto úvahy potvrzují: Při překladu tří vět, které obsahovaly specifický termín *Gleisfreimeldeanlage*, se do českého jazyka pomocí vždy čtyř překladačů[2] vytvořily čtyři varianty: systém detekce volných míst kolejí, systém detekce volných míst na kolejích, systém detekce volných míst na trati, systém detekce volných míst. Pro totožný text s větami, které místo kompozita Gleisfreimeldeanlage obsahovaly jednoslovný termín Weiche (výhybka), bylo nalezeno šest variant překladu do češtiny: spínač, vypínač, spínací zařízení, rozjezdové zařízení, rozjezdová skříň, výhybka[3].

11.3.1 Významové chyby

K významovým chybám se řadí takové chyby, které posouvají nebo přímo mění význam slova. Tyto chyby se často vyskytují v následujících případech.

Homografy: Homograf je slovo, které má alespoň dva významy. Z toho přirozeně vyplývá, že riziko sémanticky odlišného chybného překladu je zde vyšší než u pojmů, které mají pouze jeden význam:

Originál (EN)	Strojový překlad (EN/DE)	Doslovný překlad (DE/CZ)
Fuel can	Kraftstoff kann	Palivo může
Fuel cans	Kraftstoffdosen	Kanystry s palivem
A fuel can	Eine Kraftstoffdose	Kanystr s palivem

Překladač Microsoft, https://bing.com/translator, naposledy načteno 9. 1. 2020

[2] Věty, na nichž byl testován strojový překlad: Die Software für alle Einrichtungen der Gleisfreimeldeanlage musste aktualisiert werden. / Das einwandfreie Funktionieren der Gleisfreimeldeanlage ist von wesentlicher Bedeutung. / Die Reparatur der Gleisfreimeldeanlage hat viel Zeit in Anspruch genommen. Použité enginy: Překladač Google: https://translate.google.com; Překladač DeepL: https://deepl.com, IBM Watson: https://language-translator-demo.ng.bluemix.net/, Překladač Microsoft: https://www.bing.com/translator/, stránky naposledy načteny 12. 3. 2022.

[3] Je zajímavé, že zatímco při překladu do francouzského jazyka vytvořily překladače více variant pro Gleisfreimeldeanlage (10) než pro Weiche (4), v českém jazyce je tento poměr 4:6. To dokazuje, jak významnou roli při strojovém překladu hraje také jazykový pár, v rámci kterého se překládá. *(Poznámka překladatelky)*

Riziko významové chyby se zvyšuje úměrně k množství poskytnutého kontextu pro segment určený k překladu. Částečně stačí velmi málo kontextu, například neurčitý člen, který, tak jako ve výše uvedeném příkladu, pomůže rozlišit mezi slovesem a podstatným jménem a tedy vygenerovat správný překlad.

Na následujícím příkladu se dá dobře poznat, jak kontext ovlivňuje výstup strojového překladu: Spojení *concrete steps* do němčiny přeložil překladač DeepL jako *konkrete Schritte* (konkrétní kroky). Pokud ale rozšíříme větu o *concrete steps are painted*, je slovo *steps* přeloženo jako *Betonstufen* (betonové schody):

Původní věta (EN)	Strojový překlad (EN/DE)	Doslovný překlad (DE/CZ)
Concrete steps	Konkrete Schritte	Konkrétní kroky
Concrete steps are painted	Betonstufen werden gestrichen	Betonové schody se natírají

Překladač DeepL: https://deepl.com/translator, naposledy načteno 9. 1. 2020

Akronymy přebírá překladač do cílového textu zpravidla beze změny, nebo je nahrazuje možným odpovídajícím ekvivalentem v cílovém jazyce. Může se jednat například o běžnou zkratku nebo o plný tvar slova. Riziko chybného překladu je v obou případech velmi vysoké, protože akronym zůstává jen zřídka stejný napříč jazyky a systém strojového překladu je z důvodu vysokého a rostoucího množství variant, respektive víceznačných akronym, jen zřídka schopný je s jistotou a správností rozluštit.

Původní věta (FR)	Strojový překlad (FR/DE)	Doslovný překlad (DE/CZ)
L'ADC demande la fermeture de la voie contigue pour aller á la visite de son train.	Der ADC fordert die Schließung der angrenzenden Gleise an, um seinen Zug zu besuchen.	ADC požaduje uzavření přilehlé koleje, aby mohl jít na návštěvu svého vlaku.

Překladač DeepL: https://deepl.com/translator, naposledy načteno 9. 1. 2020

Namísto použití německého ekvivalentu *Triebfahrzeugführer* (strojvedoucí), případně německého akronymu Tf, je ve výše uvedeném příkladu převzatý akronym beze změny z výchozího textu. I ti, kdo rozumí německému železničnímu žargonu, nerozklíčují význam této věty, pokud nehovoří francouzsky. V tomto případě se tedy jedná o závažnou chybu. Podobně je tomu i v následujícím příkladu:

Původní věta (FR)	Strojový překlad (FR/DE)	Doslovný překlad (DE/CZ)
L'ADC demande la fermeture de la voie contigue pour aller á la visite de son train.	Die CDA beantragt die Schließung des angrenzenden Gleises, um den Besuch ihres Zuges zu ermöglichen.	CDA požaduje uzavření přilehlé koleje, aby umožnila návštěvu svého vlaku.

Chybné převedení akronymu ADC na CDA, Překladač DeepL: https://www.deepl.com/translator, naposledy načteno 9. 1. 2020.

11.3.2 Vynechávání

Strojové překlady někdy vynechají části pojmů nebo celá slova, což může vést k sémantickému posunutí nebo ke ztrátě původního významu.

Původní věta (DE)	Strojový překlad (DE/FR)	Doslovný překlad (FR/CZ)
Die Bediener der Stelltische sind nicht an ihrem Platz.	Les opérateurs des tables ne sont pas a leur place.	Obsluhující stolů není na svém místě.

Překladač DeepL: https://www.deepl.com/translator, naposledy načteno 9. 1. 2020

Redukce slova *Stelltisch* (pult reléového zabezpečovacího zařízení) na pouhé slovo *Tisch* (stůl) v tomto příkladu značně rozšiřuje možnosti, jak lze větu interpretovat. V případě slova *Bediener* (obsluhující, operátor), se může čistě teoreticky jednat o číšníka.

Původní věta (FR)	Strojový překlad (FR/DE)	Doslovný překlad (DE/CZ)
Ici, ADC 4712: le train circulant sur la voie contigue a un frein blogué et il y a un jet d'étincelles.	Gestern ADC 4712: der auf dem Nachbargleis fahrende Zug hat eine blockierte Bremse und es gibt einen Funken.	Včera ADC 4712: vlak jedoucí po sousední koleji má zablokovanou brzdu a je tam jiskra.

Překladač Google, https://translate.google.com/, naposledy načteno 9. 1. 2020

Při redukci slova *Funkenstrahl* (proud jisker) na pouhou jiskru (*Funken*) ve druhém příkladu rozhoduje o závažnosti takové chyby kontext – pokud bychom mluvili o stodole v letním období, může mít jedna jiskra vážné dopady. Naproti tomu občasné jiskření v silně mechanickém prostředí železniční dopravy žádné nebezpečí nepředstavuje.

Ještě závažnější problém ve strojových překladech představuje vynechávání celých slov. Bez znalosti výchozí věty je v těchto případech porozumění překladu často nemožné, nebo přinejmenším značně ztížené.

Původní věta (EN)	Strojový překlad (EN/DE)	Doslovný překlad (DE/CZ)
A 5 liter fuel can can be purchased online.	Ein 5-Liter-Kraftstoff kann online erworben werden.	Pětilitrové palivo lze zakoupit online.

Vynechání informace „kanystr" ze spojení fuel can (kanystr na benzín). Překladač Microsoft, https://www.bing.com/translator, naposledy načteno 9. 1. 2020.

Tyto chyby se dají pozorovat napříč různými jazykovými páry. Strojový překlad vyhotovený Překladačem DeepL anglického *fuel can* (kanystr na palivo) do italštiny postrádá význam slova *fuel* (palivo). Místo toho byl v překladu použit pojem *lattina*, který se používá spíše ve smyslu plechovka či konzerva v souvislosti s potravinami. Preferovanými variantami překladu by v kontextu umělohmotných produktů byla italská slova *serbatoio* (nádrž) nebo *tanica* (kanystr).

Původní věta (EN)	Strojový překlad (EN/IT)	Doslovný překlad (IT/CZ)
Fuel cans	Barattoli di carburante	Kanystry na pohonné hmoty
5 liter fuel cans	Lattine da 5 litri	Plechovky s pěti litry

Překladač DeepL: https://deepl.com/translator, naposledy načteno 9. 1. 2020.

11.3.3 Chyby ve flexi

Obecně se dá říct, že chyby ve flexi se v neuronových strojových překladech vyskytují o poznání řidčeji, než je tomu u statistických strojových překladů. Častěji na ně narazíme v krátkých segmentech, které mají málo kontextu. V následujícím příkladu nebylo adjektivum *grün* (zelená) uvedeno správně v mužském rodě. Změníme-li však kontext ve výchozí větě a místo *green* použijeme *blue*, výsledný překlad bude v tomto případě už správně:

Původní věta (EN)	Strojový překlad (EN/DE)	Doslovný překlad (DE/CZ)
Green fuel can	Grüne Benzinkanister	Zelená kanystr na benzín
Blue fuel can	Blauer Benzinkanister	Modrý kanystr na benzín

Překladač DeepL: https://deepl.com/translator, naposledy načteno: 9. 1. 2020.

11.3.4 Inkonzistence

Jak již bylo popsáno výše, generické překladové modely jsou založeny na množství textových dat z různých zdrojů. Mezi těmito textovými daty jsou druhy textů, kde se používají jiné styly a jiná terminologie. Jejich kvalita se často liší. Této inkonzistenci odpovídají také strojové překlady. Seznam dostupných pojmenování, která nabízejí systémy strojového překladu jako alternativní překlady, jen podtrhuje celkové množství variant (viz příklad anglického *fuel can* v kapitole Terminologie v generických modelech strojového překladu). Překladač Google obohacuje navržené alternativy také definicemi slov nebo údajem o frekvenci. Přesto se stává, že je v určitých situacích zvoleno méně používané anebo hovorové pojmenování, což lze vidět na následujícím příkladu.

Ačkoliv jsou v němčině používanějšími alternativami k anglickému fuel slova *Kraftstoff* či *Brennstoff* (palivo), je v překladu zvoleno slovo *Sprit* (šťáva, hovorově benzín).

Původní věta (EN)	Strojový překlad (EN/DE)	Doslovný překlad (DE/CZ)
A red 5 liter fuel can costs 25,99 EUR.	Ein roter 5 Liter Sprit kostet 25,99 EUR.	Červený pětilitrový kanystr béňa stojí 25,99 eur.

Překladač Google, https://translate.google.com/, naposledy načteno: 9. 1. 2020

K chybám v konzistenci se počítá i nekonzistentní pravopis, například varianty se spojovníkem nebo bez něj, v angličtině například kolísavé užívání *s* (britská angličtina) a *z* (americká angličtina), v němčině obdobné *ß* (Německo) a *ss* (Švýcarsko), v češtině rozdílný pravopis slov cizího původu (s a z, krátké a dlouhé samohlásky).

V praxi to znamená, že pojmenování zvolená generickým systémem strojového překladu nejsou v rámci jedné zakázky nutně přeložena jednotně. U odborných překladů tedy musí post-editor zvlášť dbát na terminologickou správnost.

11.3.5 Závažnost

Uvážením kategorie, do níž chyba spadá (například *minor defects* (drobné závady), *major defects* (velké závady), *critical defects* (závažné závady) (viz DIN 40080), se dá vyvodit závažnost chyby, kterou pak strojový výstup dlouhodobě využívá k porovnávání možností, identifikování a definování chyby na základě požadavků projektu. Toto uvážení by mělo proběhnout jednotlivě pro každý projekt, protože požadavky se mohou lišit. Významové posuny nebo chyby se zpravidla hodnotí vyšší závažností. Používání odlišných pravopisných pravidel může být ale v některých kontextech přípustné.

Uvedené příklady ukazují, jak často generický strojový překlad na poli terminologie chybuje. Aby se snížilo množství chyb a tím pádem i případné náklady na jejich opravu, mohou být překladové modely trénovány na určité stylistické, idiomatické a terminologické použití jazyka.

11.4 Trénink a customizace překladačů

K přizpůsobení překladových modelů z hlediska odbornosti nebo pro požadavky projektu či klienta se nabízejí následující možnosti:

Trénink znamená, že nový překladový model bude vyhotoven „od nuly“. Tato možnost však předpokládá bohatý tréninkový materiál (tedy alespoň milion dvojjazyčných segmentových párů), který pro většinu případů, respektive pro většinu oborů a jazykových kombinací, není dostupný v dostatečném množství a kvalitě.

Pro dvojjazyčný trénink jsou potřeba překladová data ve výměnném formátu TMX (*Translation Memory Exchange Format*). Dalšími podporovanými datovými formáty jsou dvojjazyčná pracovní data ze systémů překladové paměti, například MQXLIFF, MQXLZ, MXLIFF, SDLXLIFF, TXLF, XLIFF, XLF nebo XLZ. Někteří poskytovatelé, mezi než patří například Microsoft, podporují využívání paralelních textů, které jsou automaticky zarovnané. Zde patří k podporovaným formátům TXT, HTML, PDF a DOCX.

Retraining a customizace (také *domain adaptation*) znamená, že jsou stávající generické překladové modely přizpůsobeny na základě specifických překladových dat pro daný projekt či klienta. Pro tuto možnost jsou dostatečné i menší objemy dat – záleží na poskytovateli, u některých lze hovořit o 5000 až 15 000 segmentech. Dat může být přitom i více. Podle shodujících se výpovědí různých poskytovatelů (Globalese, Microsoft) však platí, že se nárůst kvality s nárůstem dat proporcionálně snižuje, respektive může od určitého bodu i stagnovat.

Na tomto místě je vhodné upozornit na skutečnost, že trénink a customizace často nerozlišují aktuální jazykové použití, a běžně tedy dochází k používání synonym.

Někteří poskytovatelé umožňují při tréninku a customizaci **upřednostnění** (priorizaci) vybraných překladů (Globalese: *Master* vs. *Auxiliary Corpora*, Microsoft: *Tuning data*). Pokud například 2000 z 15 000 segmentů odpovídá svým stylem, idiomatikou a/nebo terminologií přesně cíli projektu, mohou být pomocí dat pro ladění (*tuning data*) při tréninku ohodnoceny vyšším stupněm.

Díky **začlenění terminologie** (hovoříme o glosářích a slovnících) lze docílit kýženého použití stanovených slov a frází. Většina systémů strojového překladu umožňuje nahrát terminologická data ve formátech XLSX, CSV a TSV. Systémy jako Globalese navíc podporují také používání TBX datových souborů. Začlenění terminologie funguje ovšem u většiny poskytovatelů čistě na základě vyhledávání a nahrazování ustálených textových řetězců, což ale omezuje používání pouze na výrazy, u nichž nedochází k ohýbání (například slogany nebo názvy společností jako *Deutsche Bahn AG*). Navíc se dá očekávat potenciální zvýšení četnosti gramatických chyb. Microsoft tedy například otevřeně odrazuje od používání terminologie ke customizaci a v dokumentaci vlastního překladače (*custom translator*) ovlivňovat terminologii výhradně na základě korpusů.

Aby bylo možné ohodnotit kvalitu přizpůsobeného modelu strojového překladu, lze použít **testovací dataset**. Ten je jakýmsi „zlatým standartem". Zahrnuje pevně nastavený a poté již neměnící se dataset, v němž jsou dvojjazyčné segmentové páry vztahující se k projektu. Pomocí těchto dat se výstup strojového překladu neustále dolaďuje. Množství testovacích dat se liší poskytovatel od poskytovatele. Zpravidla stačí zhruba 2000 dvojjazyčných segmentových párů pro jedno vyhodnocení. Pomocí porovnání strojových překladů s referenčními překlady v souboru testovacích dat je u většiny systémů strojového překladu automaticky vyhotoveno BLEU skóre. To udává, v jaké míře se strojový překlad blíží referenčním překladům. Skóre má sice menší vypovídající hodnotu ve vztahu ke kvalitě překladu (srov. Dougal 2018, s. 34), ale je dobrým indikátorem pro zjištění, zda trénink nebo retraining překladového modelu přiblížil výstup očekávaným výsledkům. Někteří poskytovatelé automaticky generují testovací dataset z náhodně vybraných segmentových párů z tréninkového materiálu, pokud uživatel neposkytne žádná vlastní testovací data. Zpravidla se ovšem doporučuje určit cílený testovací dataset, který souvisí s projektem.

Ve výzkumu strojového překladu existují i další přístupy k integraci terminologických a ontologických zásob. Jedním z takových přístupů je například tzv. *Term-Injection* (viz Dougal, 2018, s. 21–27). Při tomto procesu se prostřednictvím zásahu do neuronové sítě importuje terminologie a flexe dotyčných pojmů, jakožto i všech závislých slov, je morfosyntakticky přizpůsobena. Protože tyto přístupy nejsou doposud dostupné na trhu, soustředíme se v této kapitole pouze na nejpoužívanější metody v současnosti: přizpůsobení generických překladových modelů pomocí retrainingu, respektive customizace.

11.4.1 Trénink a přizpůsobení jako projekt

Hlavní výzvu při plánování vlastního projektu představuje správný odhad časových a finančních nákladů. Samotný retraining lze sice relativně dobře naplánovat, ale zabírá pouze malou část celkového projektu. Mnohem náročnější částí je opatření a zpracování tréninkových dat a také evaluace strojově přeloženého výstupu.

Časové náklady na trénink a retraining jsou zpravidla v přímém vztahu k velikosti tréninkového datasetu a počtu jazykových párů. Většina poskytovatelů buď vypočítá cenu za 1 milion znaků nebo účtují celkový výpočetní čas. Záleží na poskytovatelích, jestli do nákladů zahrnou také náklady za hosting přizpůsobených překladových modelů či za získávání překladů na základě znaků ve výchozím textu. Tak jako se liší ceny podle poskytovatele (pohybují se od 5 do 50 eur za 1 milion přeložených znaků), odlišují se i doby trvání tréninku: zatímco retraining s 20 000 segmenty může být u některých poskytovatelů hotový za méně než hodinu, u jiných to trvá více hodin (viz také Savenkov 2018).

Náklady na sběr a zpracování tréninkových dat a na evaluaci výstupu strojového překladu se odvíjejí od cílů projektu. Tyto činnosti se musí často několikrát zopakovat. Čím vyšší jsou nároky na výslednou kvalitu, tím víc roste nutnost trénink několikrát zopakovat, dokud není dosaženo cílené kvality.

Z hlediska plánování může být projekt customizace rozdělen do tří fází:

11.4.1.1 První fáze: plánování a příprava

V této fázi je třeba zohlednit kromě jiného následující aspekty:

- Definice cílů projektu a kritérií validace
    - stanovit kvalitativní požadavky na výstup strojového překladu
    - definovat chybové kategorie a jejich závažnost při evaluaci
- Výběr tréninkového materiálu
    - výběr vhodného tréninkového materiálu určují obor činnosti, styl, idiomatika a terminologie
    - Sběr a ověření materiálu: Jaké množství dat je k dispozici? Tip: množství dat se může při jejich pozdějším zpracování v systémech strojového překladu před tréninkem ještě snížit. V některých případech to vede k tomu, že již není dosaženo minimálního objemu dat.
    - Kvalita dat: odpovídají data požadavkům na kvalitu ve vztahu k jazykové variantě, druhu textu, obsahu, ortografii, konzistenci, formátu atd.?
- Evaluace poskytovatele strojového překladu
    - ověřit dostupné jazykové kombinace
    - otestovat kvalitu jazyka
    - porovnat přímé a nepřímé jazykové dvojice
    - porovnat ceny
    - ověřit kritéria zabezpečení dat
    - případně vzít v úvahu další projektová kritéria či požadavky klienta

11.4.1.2 Druhá fáze: zpracování a generování dat

Zpracování dat

Při zpracování dat jsou připravena tréninková data pro použití v konkrétním systému strojového překladu. Vedle konverze dat do formátu, který podporují poskytovatelé, se na datech často testují různá kvalitativní kritéria, případně jsou data pročištěna. Zohledňují se přitom následující aspekty.

- **Sémantická správnost:** k zabránění významových posunů ve výstupu strojového překladu je třeba, aby si segmenty ve výchozím a cílovém textu bezvýhradně odpovídaly. Častým zdrojem chyb jsou segmenty, kde byla výchozí věta při překladu rozložena do několika vět, nebo prázdné segmenty.
- **Konzistence:** především v segmentech v cílovém jazyce by mělo být prověřeno konzistentní používání terminologie. Inkonzistence ve výchozím textu jsou ale pro překladač spíš přínosné, neboť ten tímto způsobem může rozpoznávat synonyma, která jsou v cílovém jazyce konzistentně reprezentována jedním pojmenováním.

Upozornění: mají-li být inkonzistence ve výchozím textu ponechány, nelze tréninkový materiál použít pro překlad v obou směrech! Aby byla tréninková korpora použitelná v obou jazykových směrech, musí být buď konzistentní, nebo musí existovat pro každý jazykový směr samostatný korpus.

- **Segmentace:** neúplné gramatické jednotky (například výčty) negativně ovlivňují strojové zpracování správně zformulovaných vět. Pokud to není v rozporu s požadavky projektu, měla by korpora obsahovat výhradně celé věty.

- **Formátování:** vymazání formátovacího tagu, například prostřednictvím skriptů, většina poskytovatelů nepožaduje; v segmentech bez tagů je však mnohem snadnější zkoumat výše uvedené aspekty.

- **Anonymizace a pseudonymizace osobních dat:** údaje, jako jsou vlastní jména, uživatelská jména, data narození, adresy, telefonní čísla, emailové adresy atd., objevující se v textech, by měly být anonymizovány nebo pseudonymizovány, aby se nestaly součástí překladového modelu.

Generování dat

Pokud není k dispozici dostatek vhodných tréninkových dat, nabízí se možnost taková data vygenerovat. Pomocí zástupných symbolů lze například různými způsoby reprodukovat stávající dvojjazyčné texty nebo texty vytvořené v malém počtu. K tomu je nutný následující postup:

- **Rozpoznání** určitých, stále se opakujících elementů v textu, které nemají centrální význam: například příjmení, názvy měst atd.

- **Nahrazení** těchto elementů pro ně definovanými entitami: například {surname} pro všechna příjmení a {city} pro všechny názvy měst.

- **Definování hodnoty**, kterou budou zástupné symboly (automaticky) nahrazeny: Pro entitu {city} bude například uložen seznam hodnot čítající 50 různých názvů měst.

- **Generování textů**, kde budou entity obsazeny různými hodnotami (čím víc entit je v jedné větě rozpoznáno, tím častěji se dá tato věta různými způsoby reprodukovat).

Původní věta: německy: Übermittlungscode 16318, Dein Name ist Maier und ich heisse Schmitz. francouzsky: Code d'autorisation 16318, tu t'appelles Maier et moi, je m'appele Schmitz. česky: Přenosový kód 16318, Tvé jméno je Maier a já se jmenuji Schmitz.
Věta s entitami: německy: Übermittlungscode {code}, Dein Name ist {surname} und ich heisse {surname}. francouzsky: Code d'autorisation {code}, tu t'appelles {surname} et moi, je m'appele {surname}. česky: Přenosový kód {code}, Tvé jméno je {surname} a já se jmenuji {surname}.
Automaticky vygenerované věty: německy Übermittlungscode 16318, Dein Name ist Walter und ich heisse Lehmann. francouzsky: Code d'autorisation 16318, tu t'appelles Walter et moi, je m'appele Lehmann. česky: Přenosový kód 16318, Tvé jméno je Walter a já se jmenuji Lehmann. německy Übermittlungscode BHG-12344, Dein Name ist Maier und ich heisse Bergmann. francouzsky: Code d'autorisation BHG-12344, tu t'appelles Maier et moi, je m'appele Bergmann. česky: Přenosový kód BHG-12344, Tvé jméno je Maier a já se jmenuji Bergmann. německy Übermittlungscode F-633, Dein Name ist Schmitze und ich heisse Katz. francouzsky: Code d'autorisation F-633, tu t'appelles Schmitze et moi, je m'appele Katz. česky: Přenosový kód F-633, Tvé jméno je Schmitze a já se jmenuji Katz.

(Příklad customizace v projektu společnosti *Deutsche Bahn AG*)

Před generováním textu se vždy doporučuje zkontrolovat, zda jsou všechny zástupné symboly entit, jakožto i entity samotné, správně umístěny a správně rozloženy ve výchozím a cílovém textu. V opačném případě hrozí, že se vygenerují nesprávná tréninková data.

Používání entit a generování textu lze automatizovat pomocí skriptů. Vytvoření a přizpůsobení skriptu ovšem vždy znamená, že se zvýší počáteční náklady a náklady na údržbu, neboť i skripty, které jsou již k dispozici, musí být přizpůsobeny textům konkrétního projektu.

11.4.1.3 Třetí fáze: trénink, evaluace a retraining

Když jsou tréninková a testovací data i data pro ladění připravena, jsou nahrána přes webovou stránku nebo přes API do systému strojového překladu. U většiny poskytovatelů jsou tréninková data následně shromážděna do korpusu. Pro trénink či retraining překladového modelu se vybere korpus a začne samotný trénink. Jakmile je proces u konce, uživatel dostane oznámení, jež obsahuje většinou dodatečné informace k průběhu tréninku a k výsledku automatické evaluace na základě testovacího datasetu.

Při automatické evaluaci přizpůsobených překladových modelů se v současnosti u všech poskytovatelů uplatňuje BLEU skóre. Toto měření je založeno na předpokladu, že strojový překlad je tím lepší, čím víc se podobá referenčnímu překladu, který vyhotovil člověk. Podobnost se počítá na základě shody n-gramů. Hodnota leží mezi 0 a 1 a často se udává v procentech. BLEU skóre slouží jako první indikátor zdařilého tréninku. Jeho výpovědní hodnota je však sporná, protože systémy neuronového strojového překladu mohou generovat alternativní překlady, jež sice nejsou podobné referenčním překladům, ale mohou být přesto správné. Alternativně mohou být provedeny i další automatické evaluace jinými způsoby měření (například TER, WER, HTER, hLEPOR atd.). K ověření specifických kvalitativních kritérií, jako je dodržení terminologie, se v praxi přidávají i další automatické procesy, např. kontrola kvality, terminologie, nebo speciální skripty.

Náklady za následnou manuální kategorizaci a zvážení chyb mohou být automatizováním evaluace podstatně sníženy. Manuální analýza je samozřejmě nutná, aby se konkretizovaly slabiny překladače a aby se pro ně v příštím retrainingu generovala cílená data. Na tomto principu se dají kontrolovat také identifikační čísla a minimální požadavky, zaručující dlouhodobou porovnatelnost vývoje překladače a rozhodující o počtu dalších retrainingů.

Na principu výsledků evaluace, tj. na počtu chyb v jednotlivých kategoriích a jejich závažnosti, může pak být cíleně sesbírán či vygenerován další tréninkový materiál k požadované optimalizaci a korektuře určitých chyb. Proces tréninku a následné evaluace pak začíná znovu.

11.4.1.4 Ukončení projektu

Jakmile je dosaženo požadované kvality překladu, může být nasazen přizpůsobený překladač. Ten musí být u jednotlivých poskytovatelů nejdříve aktivován, respektive zprovozněn.

Než jsou ukončeny tréninkový projekt a customizace, doporučuje se zdokumentovat získané zkušenosti z hlediska jazykového páru, množství dat, výsledku evaluace, času, nákladů atd., aby nabyté poznatky mohly sloužit ke konstantnímu zlepšování u budoucích projektů.

11.4.2 Výsledky a možnosti optimalizace

Že se trénink nebo retraining překladových modelů vyplatí, je mezi odborníky na strojový překlad všeobecně známo. Míra optimalizačního potenciálu závisí na různorodých faktorech. Patří k nim mimo jiné například jazykový pár (příbuzné a vzdálené jazyky), množství dat a také jejich kvalita. V porovnání s generickými překladovými modely, které v závislosti na oboru správně přeloží jen mezi 5 % a 60 % pojmů, se dá dodržování terminologie pomocí customizace optimalizovat na víc než 90 % (viz Zielinski / Vardaro 2019).

Porovnání dodržování terminologie v generickém překladovém modelu DeepL vs. v přizpůsobených překladových modelech jiných poskytovatelů v jazykové kombinaci angličtina – němčina. (viz Zielinski / Vardaro 2019)

V jednom projektu společnosti Deutsche Bahn AG mohlo být například díky retrainingu s pouhými 16 000 segmenty (z toho 453 segmentů s odpovídajícím terminologickým párem) zvýšeno správné používání německého Gegengleis (traťová kolej pro opačný směr jízdy) a francouzského voie de sens contraire z 8 % (4 z 50) na 86 % (43 z 50). Další trénink s 71 000 segmenty (z toho 2012 segmentů s odpovídajícím terminologickým párem) zvýšil správné používání na 90 % (45 z 50).

Tento příklad názorně ukazuje, že optimalizace není proporcionální vůči množství nasazených tréninkových dat. Z důvodu komplexity jazyka a z toho vyplývajícího neomezeného množství možných příčin dalších chybných výsledků (10 %) se zvyšuje cena nákladů na další optimalizaci, takže možná dosažitelná dokonalost se nebere v úvahu.

11.5 Shrnutí a vyhlídky

Retraining modelů strojového překladu se ukázal být efektivním prostředkem k přizpůsobování výkonu generických překladových modelů požadavkům odborné řeči. Roste přitom také používání tréninku a customizace zpravidla v závislosti na stupni odbornosti textů určených k překladu.

Navzdory retrainingu nemůže být stoprocentní správnost používání terminologie u strojových překladů garantována. I při použití větších, kvalitativně lepších tréninkových korpusů dochází při překladech stále ještě k různým chybám v oblasti významu, slovních druhů, flexe, syntaxe, pravopisu atd. To je způsobeno tím, že jazyk je flexibilní systém a ne všechny kombinace, respektive účely použití termínů, jsou zahrnuty v tréninkovém materiálu.

Předpokladem pro přizpůsobení překladačů je dostupnost dostatečného množství tréninkových dat. K tomu jsou vhodné v první řadě paralelní texty a překladové paměti. Méně vhodná jsou terminologická data ve formě glosářů a terminologických databank. Je to jednak proto, že terminologická data jsou sice vícejazyčná, ale většinou bez kontextu, jednak z toho důvodu, že v mnoha systémech je terminologie vložena do překladu prostřednictvím hledání a nahrazení a bez jazykového a kontextuálního přizpůsobení (viz kapitola 11.4). Terminologická data jsou ale dál nezbytná pro automatizované ověření terminologie v překladech.

Přizpůsobení systémů strojového překladu se pojí s vysokými náklady na čas a finance, jež by se neměly podceňovat. Platí to především pro analýzu, sběr, generování a zpracování dat, jakožto i pro následnou evaluaci strojových překladů, které byly vyhotoveny pomocí přizpůsobeného překladového modelu. V porovnání s tím je samotný trénink modelů strojového překladu mnohem méně náročný, neboť obsluha komerčních systémů strojového překladu se stává uživatelsky přívětivější.

Ze zmíněných důvodů se doporučuje zkontrolovat před zahájením přizpůsobování systému strojového překladu projektový záměr (business case). Pokud je k dispozici, mělo by se k přizpůsobení modelu strojového překladu přistupovat jako k projektu, čemuž by mělo odpovídat i plánování a rozpočet. Zkušenosti z jednotlivých projektů by měly být přehledně dokumentovány, aby bylo možné učit se z pokroku modelů strojového překladu a etablovat osvědčené postupy.

Konečně je třeba upozornit na to, že poskytovatelé systémů strojového překladu čas od času aktualizují své generické překladové modely. V těchto případech se doporučuje provést retraining, aby se mohla uplatnit zlepšení nových generických modelů. U některých poskytovatelů jsou odpovídající upozornění zobrazena v rozhraní správy účtu. Trénink a customizace modelů strojového překladu se tím v oblasti překladatelství stávají novou, nepřetržitou výzvou.

Terminologické chyby v generickém Překladači DeepL a v přizpůsobených modelech jiných poskytovatelů

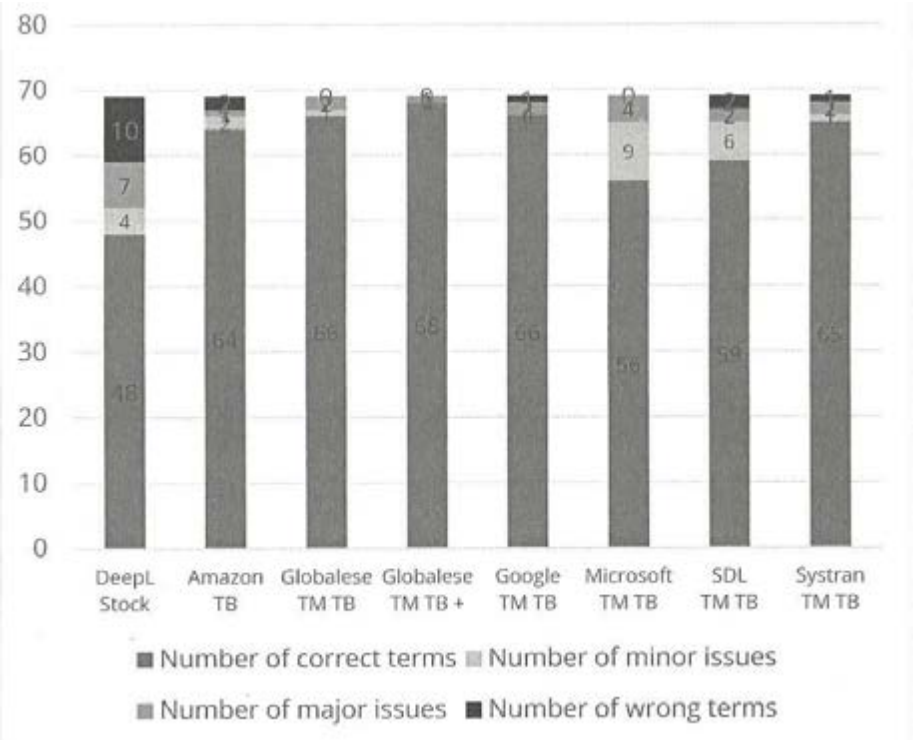

11.6 Bibliografie

Arntz, R. / Picht, H. / Schmitz, K.-D. (2014): Einführung in die Terminologiearbeit. Hildesheim: Georg Olms Verlag.
Arntz, R. (1999): Terminologie in der Terminologie. In: Snell-Hornby et. al (Hrsg.): Handbuch Translation, S. 81. Tübingen: Stauffenburg-Verlag.
Chen, B. / Kuhn, R. / Foster, G. / Cherry, C. / Huang, F. (2016): Bilingual methods for adaptive training data selection for machine translation. In: The Twelfth Conference of The Association for Machine Translation in the Americas, S. 93–106.
Chenhui Chu / Rui Wang (2018): A Survey of Domain Adaptation for Neural Machine Translation. In: Proceedings of the 27th International Conference on Computational Linguistics, S. 1304–1319. https://www.aclweb.org/anthology/C18-1111.pdf, naposledy načteno: 12. 1. 2020.
Deutscher Terminologie Tag e.V. (Hrsg.) (2014): Terminologiearbeit – Best practices 2.0
Dougal, D. K. (2018): Improving the Quality of Neural Machine Translation Using Terminology Injection, S. 21–27. https://scholarsarchive.byu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=8025&context=etd, naposledy načteno: 14. 1. 2020.
Durrani, N. / Sajjad, H. / Joty, S. / Abdelali, A. / Vogel, S. (2015): Using joint models for domain adaptation in statistical machine translation. In Proceedings of MT Summit XV, S. 117–130.
Etchegoyhen, T. / Fernández Torné, A. / Azpeitia, A. / Martínez Garcia, E. / Matamala, A. (2018): Evaluating Domain Adaptation for Machine Tranlation Across Scenarios. LREC. https://www.aclweb.org/anthology/L18-1002.pdf, naposledy načteno: 9. 1. 2020.
Fei-Fei Li (2018): Empowering businesses and developers to do more with AI. Google Blog. https://blog.google/products/google-cloud/empowering-businesses-and-developers-to-do-more-with-ai/, naposledy načteno: 13. 1. 2020.
Freitag, M. Al-Onaizan, Y. (2016): Fast Domain Adaptation for Neural Machine Translation. https://arxiv.org/abs/1612.06897, naposledy načteno: 9. 1. 2020.
ISO 18587 (2017): Translation services – Post-editing of machine translation output – Requirements. https://iso.org/standard/62970.html, naposledy načteno: 12. 1. 2020.
Koehn, P. (2010): Statistical Machine Translation. Cambridge, Cambridge University Press.
Microsoft (2018): Customize Microsoft Translator's Neural Machine Translation to translate just the way you want: Custom Translator now in General Availability. Microsoft Translator Blog. https://www.microsoft.com/en-us/translator/blog/2018/12/04/customize-microsoft-translators-neural-machine-translation-to-translate-just-the-way-you-want-custom-translator-now-in-general-availability/, naposledy načteno: 13. 1. 2020.
Moore, Robert C. / Lewis, W. (2010): Intelligent selection of language model training data. In: Proceedings of the 48the Annual Meeting of the Association for Computational Linguistics, Volume 2: Short Papers, S. 220–224.
Nitze, J. / Hansen-Schirra, S. / Canfora, C. (2019): Risk management and post-editing competence. In: The Journal of Specialised Translation, S. 239–259.
Risku, H. (2004): Translationsmanagement. Interkulturelle Fachkommunikation im Informationszeitalter. Tübingen, Gunter Narr Verlag.
Savenkov, K. (2018): State of the domain-adaptive machine translation. Intento. https://www.slideshare.net/KonstantinSavenkov/state-of-the-domain-adaptive-machine-translation-by-intento-july-2018, naposledy načteno: 13. 1. 2020.
Sennrich, R. / Schwenk, H. / Aransa, W. (2013): A multi-domain translation model framework for statistical machine translation. In: Proceedings of the 51st Annual Meeting of the Association for Computational Linguistics, Volume 1: Long Papers, S. 832–840.
Wang, R. / Finch, A. / Utiyama, M. / Sumita, E. (2014): Neural network based bilingual language model growing for statistical machine translation. In: Proceedings of the 2014 Conference on Empirical Methods in Natural Language Processing (EMNLP), S. 189–195.
Zhou, X. / Cao, H. / Zhao, T. (2015): Domain adaptation for SMT using sentence weight. In: Chinese Computational Lingustics and Natural Language Processing Based on Naturally Annotated Big Data, S. 153–163.
Zielinski, D. / Vardaro, J. (2019): Das Terminologieproblem in der maschinellen Übersetzung. Übersetzen und Dolmetschen 4.0 – Neue Wege im digitalen Zeitalter, Wold Conference Center Bonn, 22.–24. 11. 2019.

Z německého originálu „Tom Winter, Daniel Zielinski: *Terminologie in der neuronalen und maschinellen Übersetzung*", v publikaci *Maschinelle Übersetzung für Übersetzungsprofis*, ed. Jörg Porsiel, 2020, BDÜ, s. 210–233, přeložila Vlasta Řenčová.
Publikujeme s laskavým svolením autorů a nakladatelství **BDÜ Weiterbildungs – und Fachverlagsgesellschaft mbH** (www.bdue-fachverlag.de), kde je možno publikaci objednat.

SLOVNÍK ROKU 2020–2021 NA VELETRHU SVĚT KNIHY

Průmyslový palác na Výstavišti v Holešovicích (ex Julda-Fulda), kde jsme po čtvrt století instalovali stánek i vitríny s odměněnými tituly, je jedno staveniště, uvnitř i v okolí. Proto se letošní veletrh konal dále ve Stromovce, coby stanové městečko. Naše soutěž se konala již po osmadvacáté.

Na fotografii č. 1 vidíte realizační tým a hosty při přípravě programu (zprava Katka Filgasová, Ája Šourková, Ama Diabová, laureát pan Haraldsson s chotí, Bára Stejskalová a náš emeritní grafik Česťa Prchlík.

Ve stanu, nesoucím hrdý název Literární sál (foto 2 a 3) programem provázely předsedkyně JTP Amalaine Diabová a tajemnice soutěže Alena Šourková. Vzhledem ke známým omezením v minulých dvou letech a značnému poklesu vydávaných publikací našeho zájmu, jsme zavedli dvouletý cyklus soutěže a vyhlašovali tedy výsledky za léta 2020–2021. Do hodnoceného období bylo přihlášeno 58 titulů a 63 svazků vydaných v České republice a na Slovensku, rozděleny byly do čtyř kategorií.

Porota tentokrát udělila tři čestná uznání:

SLOVANSKÝ JAZYKOVÝ ATLAS, SVAZEK 9. Academia, Praha 2020.

Diplom si si převzaly (foto 4) editorky **Martina Ireinová a Petra Přadková**, za nakladatelství Academia manažerka marketingu **Marie Povýšilová**.

OD ELIŠKY K ALENCE. Čtyři české překlady Alenky v říši divů Lewise Carrolla. Books & Pipes, Brno 2020 (foto 5). Z rukou Barbory Stejskalové převzal diplom editor **Jiří Rambousek** a redaktorka knihy **Zuzana Voráčová**.

ŠPATNEJ ČESKO-RUSKÝ SLOVNÍK / PLOCHOJ ČEŠSKO-RUSSKIJ SLOVAR / UNCENSORED, 18+. Maxim Beliavski, powerprint, Praha 2021. Autor nebyl při vyhlašování ještě přítomen, avšak stihl doběhnout na minutu přesně, aby převzal diplom (foto 6).

Encyklopedií bylo do soutěže přihlášeno tolik, že jsme je museli rozdělit do tří kategorií:

Encyklopedie přírodovědná: **PTÁCI: PĚVCI EVROPY, BLÍZKÉHO VÝCHODU A SEVERNÍ AFRIKY – 1. + 2. SVAZEK. Hadoram Shirihai, Lars Svensson,** nakladatelství Universum (EUROMEDIA GROUP, a.s.), Praha 2021. (foto 7). Potlesk publika si zasloužily redaktorky publikace **Světlana Pavlíková** a **Jana Horáčková**. Za nakladatelství zástupkyně ředitele **Petra Diestlerová**.

První místo v kategorii encyklopedií historických připadlo publikaci **KRONIKA PROTEKTORÁTU. Jiří Padevět**, Academia, Praha 2021. Za nepřítomného autora převzala diplom paní **Marie Povýšilová** (foto 8).

V kategorii encyklopedií výtvarných zvítězilo opět nakladatelství Academia, resp. jeho výpravná publikace **IMAGO, IMAGINES. Kateřina Kubínová, Klára Benešovská (editorky),** Academia, Praha 2020. Na obr. 9 vidíme autorku **Kláru Benešovskou**, za nakladatelství Academia **Marii Povýšilovou**.

Bylo nám ctí, že jsme mohli přivítat (foto 10, v první řadě zprava) jejich excelence, pana Roberta Kvile, velvyslance Norského království, s chotí Ernou, pana Helgi Haraldssona s manželkou a paní Kláru Dvořákovou, honorární konzulku Islandu. To proto, že v kategorii slovník se umístily dvě publikace se stejným počtem hlasů:

ČESKO-ISLANDSKÝ SLOVNÍK. Helgi Haraldsson, LEDA, Voznice 2021.

Diplomy si převzali autor slovníku, **emeritní profesor Helgi Haraldsson** a **ředitel vydavatelství LEDA Rudolf Červenka**. Pan profesor sem vážil cestu až ze vzdáleného Norska; právem mu tedy náleží i finanční prémie 10 000 Kč od Asociace konferenčních tlumočníků ASKOT – předala mu ji členka výboru Dorota Blabolil Obrebska. Na fotografii 11 jej o práci na slovníku a vztahu k češtině zpovídá Bára Stejskalová.

O první místo v kategorii slovníků se s předešlou publikací dělí **SLOVNÍK UNIVERBIZÁTŮ (ZJEDNOSLOVNĚNÝCH NÁZVŮ). Ivany Kolářové** a **Františka Štíchy,** Academia, Praha 2020**.** Diplomy si převzaly autorka **Ivana Kolářová** a **Marie Povýšilová** za nakladatelství Academia (foto 12). I zde kolegyně Blabolil Obrebska předala prémii 10 000 Kč pro autory od Asociace konferenčních tlumočníků ASKOT.

Hlavní cenu, Slovník roku 2020–2021 vybírá porota ze všech přihlášených titulů napříč kategoriemi. A její většinový hlas padl na **SLOVNÍK SÚČASNÉHO SLOVENSKÉHO JAZYKA O – Pn (4. zv.**) Kolektiv autorů Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra Slovenské akadémie vied. VEDA, vydavateľstvo SAV, Bratislava 2021. Hlavní redaktorka **Alexandra Jarošová** nejprve převzala diplomy pro autory i vydavatele a pak nastala situace, popsaná již na straně 4 a zde na fotografii č. 13 – to je ještě ona fáze zvažování. Na závěr jsme si připili na zdraví všech vítězů i přítomných (foto 14).

Na kompletní seznam titulů přihlášených do hodnoceného období se můžete podívat na našich webových stránkách **https://www.jtpunion.org/category/souteze/slovnik-roku/2020-2021/**.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

Filozofická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici
Katedra germanistiky FF UMB
Jednota tlmočníkov a prekladateľov, Praha

Riešiteľský kolektív projektu APVV-18-0115 Jazyk v meste – dokumentovanie multimodálnej semiosféry jazykovej krajiny na Slovensku a z komparatívnej perspektívy
Riešiteľský kolektív projektu KEGA 022UMB-4/2021 Využitie informačných technológií ako inovatívny faktor interdisciplinárnej edukácie budúcich prekladateľov a právnikov

XX. medzinárodná konferencia

Odborná komunikácia v zjednotenej Európe

5.–6. októbra 2022, Banská Bystrica

Vážené kolegyne, vážení kolegovia, srdečne Vás pozývame na medzinárodnú konferenciu **„Odborná komunikácia v zjednotenej Európe“,** ktorá sa bude konať pri príležitosti Medzinárodného dňa prekladu.

Cieľom konferencie je pracovné stretnutie odborníkov zaoberajúcich sa teoretickými aj praktickými aspektmi odbornej komunikácie vo viacjazyčnej spoločnosti a skúmaním jazykovej krajiny. Konferencia je zameraná na nasledovné vecné okruhy profesionálnej komunikácie:

- preklad právnych textov,
- jazyk odbornej komunikácie (charakteristika jazykových osobitostí odborného jazykového štýlu),
- terminológia a terminografia (tvorba a využívanie terminologických elektronických slovníkov a terminologických databáz),
- translatologické aspekty odborného textu a odbornej komunikácie,
- informačné technológie a interdisciplinárna edukácia v kontexte cudzích jazykov,
- jazyková krajina, jazyk v meste – od parciálnych otázok a rôznych kontextov skúmania po komparáciu v širokom spektre vzťahov a aspektov.

Odborníci zaoberajúci sa výskumom jazykovej krajiny budú mať možnosť prezentovať svoje poznatky a výsledky svojej vedeckovýskumnej práce v samostatnej sekcii zameranej na problematiku jazykovej krajiny.

Prípravný výbor konferencie:

doc. PhDr. Alena Ďuricová, PhD., Katedra germanistiky FF UMB Banská Bystrica, prof. Mgr. Jaromír Krško, PhD., Katedra slovenského jazyka a komunikácie FF UMB Banská Bystrica, doc. PaedDr. Petra Jesenská, PhD., Katedra anglistiky a amerikanistiky, FF UMB Banská Bystrica, Mgr. Jana Lauková, PhD., Katedra germanistiky FF UMB Banská Bystrica, PhDr. Eva Molnárová, PhD., Katedra germanistiky FF UMB Banská Bystrica

garanti konferencie:

doc. PhDr. Alena Ďuricová, PhD., Katedra germanistiky FF UMB Banská Bystrica, prof. Mgr. Jaromír Krško, PhD., Katedra slovenského jazyka a komunikácie FF UMB Banská Bystrica

Rámcový program konferencie

5. októbra 2022

08.00–09.00	Prezentácia
09.00–09.10	Otvorenie konferencie
09.10–12.00	Prednášky v sekcii
12.00–12.30	Obed
12.30–14.45	Prednášky v sekcii
15.00–17.00	Terminologický seminár (Mag. Pavlina Lössl)

6. októbra 2022

09.00–12.00	Prednášky v sekcii
12.00–12.30	Diskusia, záver konferencie
12.30–13.00	Obed

Program bude aktuálne upravený podľa počtu prednášajúcich. Spôsob realizácie konferencie bude prispôsobený aktuálnym protipandemickým opatreniam. V prípade, že nebude možné realizovať konferenciu prezenčne, bude uprednostnená forma online prostredníctvom aplikácie Teams.

Záväzná prihláška

na medzinárodnú konferenciu „Odborná komunikácia v zjednotenej Európe“

Meno a priezvisko, tituly: _____

Názov pracoviska: _____

Adresa pracoviska: _____

Tel: _____ e-mail: _____

Zúčastním sa na konferencii bez príspevku: áno ☐ nie ☐

Zúčastním sa na konferencii s príspevkom: áno ☐ nie ☐

Názov príspevku: _____

Mám záujem o rezervovanie ubytovania v študentskom domove 1 noc (10/12 €): áno ☐ nie ☐

☐ z 4. 10. na 5. 10. 2022

☐ z 5. 10. na 6. 10. 2022

_____

podpis

Informácie

Prihláška + príspevky

- Záväznú prihlášku spolu s abstraktom v slovenskom resp. vo zvolenom pracovnom jazyku je potrebné poslať **do 16. 9. 2022.**
- Rozsah abstraktu – maximálne 150 slov.
- **Príspevok je potrebné odovzdať pri prezentácii.**
- Na konferencii budú prezentované len príspevky odsúhlasené organizačným výborom.
- Publikované budú len príspevky odsúhlasené recenzentmi.

Rokovací jazyk

- slovenčina, čeština, nemčina angličtina

Ubytovanie si hradí každý účastník konferencie z vlastných nákladov.

Konferenčný poplatok

- **50 € (účasť na konferencii)**
- študenti a zamestnanci FF UMB bez poplatku,
- členovia JTP, zamestnanci UMB **25 €,**
- zahŕňa náklady na registráciu, poštovné, zborník, občerstvenie, obed,
- je potrebné uhradiť **do 1. 10. 2022** na IBAN účet: SK75 8180 0000 0070 0009 5590, SWIFT: SPSRSKBA, variabilný symbol: 103372
- v prípade potreby vystavenia faktúry na zaplatenie konferenčného poplatku, prosíme uviesť v prihláške požadované údaje: meno a priezvisko platiaceho účastníka, názov inštitúcie, adresu inštitúcie, IČO.

Kontaktná adresa

Filozofická fakulta UMB, Katedra germanistiky, Anna Ivínová, Tajovského 40, 974 01 Banská Bystrica, Slovenská republika, Tel: 048/ 446 55 11, e-mail: **ff.kge@umb.sk**

Výlet za patronem do sázavského kláštera

Jarní jeronýmský výlet se koná tradičně po Jarním balíčku, dříve Jarních Jeronýmových dnech. V letošním roce připadl na Květnou neděli a jeho cílem byl Sázavský klášter. Do městečka Sázava nad Sázavou jsme dojeli, jak se pro výletníky sluší a patří, osobním vláčkem s názvem „Posázaví“ a ze zastávky jsme se hned vydali do kláštera. Tam nás již čekala sympatická usměvavá průvodkyně, která nás provedla po areálu kláštera a poučila o jeho historii. A je to historie skutečně dlouhá, bohatá a dramatická, spojená s životem svatého Prokopa, jednoho z patronů naší země. Střídali se zde mniši slovanské a latinské liturgie, řádili tu husité i požáry, za Josefa II. byl klášter zrušen, dostal se do rukou různých šlechtických rodů, nakonec byl přeměněn na zámek.

My jsme si prohlédli zbytky původního románského kostela sv. Kříže z 11. století, impozantní nedostavěné trojlodí chrámu Panny Marie a sv. Jana Křtitele ze 14. století, refektář, kde jsme se společně vyfotografovali pod obrazem našeho patrona, sv. Jeronýma. Obdivovali jsme postupně odkrývané fresky v křížové chodbě i gotickou kapitulní síň z doby císaře Karla IV. s nástěnnými malbami, mezi nimiž si zaslouží pozornost unikátní zpodobnění těhotné Panny Marie či Panny Marie kárající. Součástí prohlídky je i výstava věnovaná prvnímu slovanskému státu na našem území. Po prohlídce jsme mohli krátce nahlédnout do nově zrekonstruovaného kostela sv. Prokopa. Je součástí poutního areálu, jeho majitelem je římskokatolická církev a není součástí prohlídky kláštera. Na závěr návštěvy jsme ještě hledali tři šesticípé hvězdičky na věži torza chrámu Panny Marie: tomu, kdo je nalezne všechny, vyplní údajně sv. Prokop jedno přání. Kolegovi Štefanovi Vrátnému se to podařilo, může se tedy na splněné přání těšit. Já jsem hvězdičky našla taky, ale ne vlastní zásluhou, Štefan mi ukázal, kde je mám hledat. Tak to kouzlo asi platit nebude.

V den našeho výletu panovalo vskutku aprílové počasí: sluníčko vykukující z mraků střídala temně olověná obloha a krátké intenzivní přeháňky. Jenom na okamžik jsme zaváhali, zda podniknout plánovaný pěší výlet. Dvanáct skalních turistů se však rozhodlo nevzdat se, a tak jsme se vydali na dvanáctikilometrový okruh po modré, žluté a zelené značce. Cesta vedla nejprve nahoru do posázavských kopců, odkud se nabízely nádherné výhledy, poté dolů k Sázavě. Stezka u řeky byla po deštích dosti blátivá a klouzavá, ale naštěstí ve studených vlnách Sázavy nikdo z nás neskončil. Podstatně příjemnější bylo usednout v restauraci Kozlovna u sázavského nádraží, kam jsme všichni, zablácení až po uši, dorazili po třech a půl hodinách chůze. Pozdní oběd jsme si zasloužili a vychutnali.

Tradici je třeba dodržovat, a tak jsme se na pražském hlavním nádraží loučili se slovy: „Tak ahoj a zase na podzim.“

ALENA ŠOURKOVÁ

Prohlídka jižních zahrad pražského hradu

V zahradách Pražského hradu jsme byli podruhé. Před třemi lety jsme navštívili Královskou zahradu, na Jižní zahrady jsme si však museli počkat. Byly totiž uzavřeny kvůli rekonstrukci jižní fasády Hradu. Na prohlídku jsme si vybrali období, kdy jsou zahrady obzvláště krásné – konec května. Navíc se po deštivých dnech ukázalo sluníčko a k pozitivnímu zážitku přispěl i sympatický průvodce pan Josef Pokorný, jenž nám poskytl informace z oblasti historie, architektury i botaniky a zodpověděl naše zvědavé dotazy.

Zahrady jsou významnou součástí Pražského hradu, ty Jižní tvoří tři na sebe navazující – Rajská, Na Valech a Hartigovská. Jejich tvůrce, slovinský architekt Josip Plečnik, byl ve 20. letech minulého století postaven před obtížný úkol – co nejrychleji vybudovat ze zanedbaného provinčního objektu reprezentativní sídlo nově vzniklé Československé republiky. V roce 2012 proběhla rekonstrukce a ta zahradám navrátila jejich podobu z tohoto období.

J. Plečnik se při budování zahrad inspiroval Středomořím, zejména Řeckem a jeho ostrovy. Tento vliv je patrný na různých stavbičkách a zdobných prvcích. Je jich zde celá řada – Býčí schodiště spojující zahrady s třetím nádvořím Hradu, rozměrná kamenná mísa, kašny, obelisk, pavilony či sloupy. Je typické, že Plečnik používal lokální materiál jako např. mrákotínskou žulu, dával přednost rovným liniím a vytvářel slepé uličky. V pavilonu Malý Belveder nás zaujala jeho mozaika se vzorem „svatebních koláčků“; mezi nimiž jsme hledali dva stejné. V zahradě na Valech na nás dýchla i starší historie – pod Ludvíkovým křídlem Hradu se nacházejí dva raně barokní obelisky, připomínající defenestraci císařských místodržících Slavaty z Chlumu a Bořity z Martinic, k níž došlo 23. května 1618.

Zahrady oplývají množstvím krásných vzrostlých stromů. Vedle těch, které jsou u nás běžné, jako lípa, akát, dub nebo jasan, zde nalezneme i stromy exotické, jako katalpy, paulovnie či jerlíny japonské. Kvůli nejstaršímu ze stromů, tisu starému 430 let, Plečnik porušil svoje pravidlo rovných linií a tis obešel. Potěšili jsme se i pohledem na kvetoucí opuncie a vůní růží. Ze své domoviny nechal Plečnik dovézt révu, jež obklopuje jeho bustu na fasádě Tereziánského ústavu šlechtičen. Jižní zahrady rovněž skýtají nádherné pohledy na Prahu – na malostranské střechy, Staré i Nové Město, Petřín, Vyšehrad a v dálce i na méně půvabné výškové budovy Pankráce.

Prohlídku s průvodcem jsme zakončili u „Lípy tisíciletí“, již nechal v roce 2000 zasadit prezident Václav Havel. A na úplný závěr někteří z nás poseděli v zahrádce restaurace vedle Svatováclavské vinice, kde jsme se mohli ještě jednou pokochat krásným výhledem na Prahu.

ALENA ŠOURKOVÁ

Valná hromada JTP a Sjezd OS JTP

V sobotu 11. června 2022 se konala Valná hromada Jednoty tlumočníků a překladatelů z. s. a poté Sjezd Odborového svazu JTP.

Jako již tradičně byla Valná hromada svolána mimo Prahu – jednak aby JTP byla blíže mimopražským členům a také proto, že její účastníci získají možnost poznat další pěkné místo České republiky. Volba tentokrát padla na Jihlavu.

Část členů a rodinných příslušníků zvolila příjezd již během pátečního odpoledne (někteří bezprostředně po slavnostním předání cen Soutěže Slovník roku na veletrhu Svět knihy). Ubytování jsme měli cca 1 km od autobusového nádraží v hotelu Gustav Mahler. „Pátečníci“ strávili příjemný večer procházkou po městě anebo společnou večeří v příjemné pizzerii.

V sobotu dorazili další účastníci a Valná hromada mohla začít – v krásných prostorách Refektáře (viz dále). 20 členů a členek bylo přítomno osobně, 3 prostřednictvím plných mocí. Nejsem si vědoma, že by se dostavil někdo z Jihlavy nebo vůbec z Vysočiny. Zato např. z Brna i z Mariánských Lázní ano.

Nejprve jsme vyslechli zprávu o činnosti od minulé VH, přednesla ji předsedkyně Amalaine Diabová. Mirek Pošta poté účastníky zevrubně seznámil s činností skupiny audiovizuálního překladu, plány do budoucna a zapojením do evropské Asociace audiovizuálního překladu AVTE. Tomáš Svoboda informoval o vývoji prací na terminologické databázi JTP a dále o soutěži SOUND (soutěž diplomových a bakalářských prací s překladatelskou a tlumočnickou tématikou). Příspěvek Petra Kautského se týkal počtu členů, abonentů a stavu financí; dále plnění rozpočtu za rok 2021 a rozpočtu na rok 2022. Zprávu Revizní komise přednesla Lenka Martinková. Následovala diskuse, hlasování, přestávka na občerstvení.

Přítomní členové Odborového svazu JTP pak uspořádali Sjezd OS. Alena Šourková přednesla zprávu o činnosti, vypracovanou předsedkyní OS Editou Jirákovou. Petr Kautský informoval o hospodaření. Po diskusi došlo rovněž k hlasování.

V restauraci hotelu jsme se pak sešli u oběda, u něhož pokračovala živá diskuse na témata společného zájmu.

Odpoledne jsme se sešli na Masarykově náměstí s profesionálním průvodcem. Fundovaně a zajímavě nás provedl historií města, ukázal zajímavá místa a odpověděl na řadu dotazů.

Historické jádro – městská památková rezervace od roku 1982 – „ožil“ v roce 1983 obchodní dům Prior postavený na místě několika měšťanských domů stojících vedle sebe, tzv. „Kreclu“ („Grecl“) neboli „Špalíčku“. Co s Priorem, nebylo ještě rozhodnuto, jak nám sdělil průvodce.

Prošli jsme se kolem historických bran, viděli jsme sochu Gustava Mahlera v parčíku, jenž nese skladatelovo jméno, Masarykovo náměstí krášlí i pěkná stavba radnice, kostel

sv. Ignáce, morový sloup. Procházku jsme zakončili v kostele sv. Jakuba Většího – jde o vzácnou památku, jak pokud jde o stavbu, tak i o některé předměty historické hodnoty (Přemyslovský kříž či soška sv. Kateřiny a kaple P. Marie Bolestné).

Průvodce nás upozornil na parkán – ten jsme si prošli, což bylo pěkné, byť cesta vyhřátá a občerstvení žádné. Zato krásné růže!

V Jihlavě se ve své době usadily čtyři mnišské řády. Dominikáni byli také původními obyvateli budovy, kde dnes sídlí hotel Gustav Mahler: rozlehlé vysoké chodby, vnitřní zahrady, nádvoří a refektář původ budovy nezapřely. Přilehlý původně konventní kostel Povýšení sv. Kříže sloužil po zrušení kláštera na konci 18. století armádě. Po 2. světové válce se stal majetkem státu a dnes si ho pronajímá Církev československá husitská (mohli jsme do něj nahlédnout v pátek večer u příležitosti Noci kostelů.)

Bohatý sobotní program jsme zakončili v blízké restauraci Guesto.

Jak je běžné, někteří účastníci se rozjeli ke svým rodinám či pracovním úkolům hned po skončení jednání, nebo v sobotu ráno. Část zvědavých a zároveň od povinností uvolněných se díky přípravě Áji Šourkové vydala do městečka Polná, asi patnáct kilometrů vzdáleného od Jihlavy.

Polná pro nás měla spoustu zajímavostí: velký barokní a překvapivě světlý a veselý děkanský kostel Nanebevzetí Panny Marie. Hradem/zámkem (jde o jistou raritu, neboť výstavbou zámku hrad nezanikl) nás provedl mladičký průvodce – možná náš budoucí kolega. Ze zajímavostí prohlídky připomenu některá, alespoň pro mne, nová slova: *okřín* (malé dlabané necky), *drajfus* (třínohá kovová trojnožka k vaření na otevřeném ohni) a *prevít* či *prevét* či *servod* či *výsernice* v arkádu (nefunkční). V areálu jsme se občerstvili a nakoupili modrotiskové i jiné suvenýry.

Procházka milým městem byla pro mne také objevná: „Hrabalův" pivovar, cesta Jeronýmovou ulicí (Jeroným Pražský, sic!), „řecké" zákoutí hned vedle (v pravé poledne bohužel zavřené) polenské synagogy.

Program víkendového zasedání JTP byl bohatý a příjemný. Díky za to!

BARBORA STEJSKALOVÁ
překladatelka a tlumočnice,
bývalá česká konzulka v Norsku a Dánsku
foto autorka a pk

OBUV
OBUV

JERONÝMOVA

Pozvánka na podzimní jeronýmský výlet – do židovského Kolína

Milé kolegyně a milí kolegové,
víte, které město je označováno jako „Jeruzalém na Labi“? Je to Kolín. V tomto královském městě, založeném ve 13. století, žila početná a významná židovská komunita. V 16. století zde byla dokonce druhá nejpočetnější židovská obec v Čechách, hned po té pražské. Dnes patří bývalá židovská čtvrť v Kolíně mezi nejvýznamnější památky tohoto druhu na našem území. Více se můžete dozvědět v reportáži Toulavé kamery ze 14. února 2021: **https://www.ceskatelevize.cz/porady/1126666764-toulava-kamera/221562221500007/**

Židovské památky města Kolína budou cílem našeho letošního podzimního výletu, uskuteční se **v neděli 25. září**.

Do Kolína pojedeme osobním vlakem **z Masarykova nádraží v 8:59**, lze přistoupit i ve stanici Libeň (9:05), Kyje (9:08), Dolní Počernice (9:10). Kdo má lítačku nebo podobný dokument, koupí si jízdenku z **Prahy-Klánovic do stanice Kolín-zastávka** (příjezd 10:14).

Z vlakové stanice je to 10 minut chůze do infocentra, tam nás bude očekávat průvodce. Budeme-li mít štěstí, bude to odbornice na židovskou tématiku v Kolíně, PhDr. Jouzová – hovoří v oné reportáži Toulavé kamery. Podá nám odborný výklad a ukáže synagogu, poté navštívíme starý židovský hřbitov. Zájemci si mohou dále prohlédnout výstavy aktuálně instalované v synagoze. To vše bude trvat cca 1,5 hodiny. Základní vstupné činí 50 Kč, snížené vstupné 30 Kč (senioři nad 65 let, studenti a děti).

Pěší výlet je naplánován do Libice nad Cidlinou. Trasa je dlouhá 14 km, vede po červené značce, stále po rovině, podle Labe, lesem. V Libici se ještě můžeme podívat na Slavníkovské hradiště a potom se v restauraci naobědvat.

Vlaky z Libice jedou každou hodinu na Masarykovo nádraží: v 15:42 (v Praze 17:12), 16:42 (18:12), 17:42 (19:12).

Netřeba opakovat, že na výlet srdečně zveme členy, jejich kamarády, rodinné příslušníky i spřízněné duše JTP.

ALENA ŠOURKOVÁ
alena.sourkova@tiscali.cz

Sjezd ČMKOS

Ve dnech 29.–30. dubna se konal VIII. sjezd Českomoravské konfederace odborových svazů (ČMKOS). Do čela konfederace byl znovuzvolen Josef Středula, ve vedení zůstává i Radka Sokolová a Vít Samek, kteří svou funkci stejně jako Středula obhájili.

Delegáti sjezdu ČMKOS mimo jiné formulovali své priority na příští čtyři roky. V souvislosti se stávající uprchlickou vlnou předseda J. Středula ve svém projevu zmínil i úlohu tlumočníků v této situaci a zastoupení OS JTP v rámci konfederace. Při slavnostním zahájení přivítal řadu hostů, mezi nimi například předsedu Senátu Parlamentu ČR Miloše Vystrčila, nebo ministra práce a sociálních věcí Mariana Jurečku.

Za Odborový svaz JTP se sjezdu zúčastnila předsedkyně Edita Jiráková a místopředsedkyně Alena Šourková.

Dále vyšlo (nebo vyjde)...

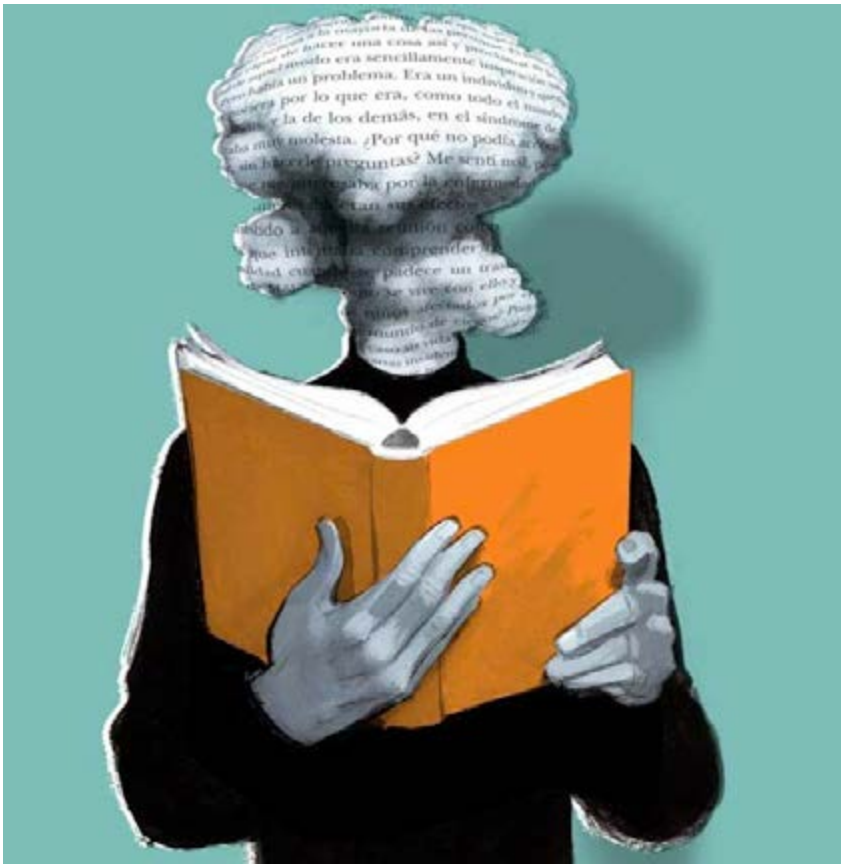

Výkladový slovník biblických jmen / Jan Heller. 2. vyd. Praha: Vyšehrad, 2022. ISBN 978-80-7601-610-1.

Slovník latinských citátů: 4328 citátů s českým překladem a výkladem / Josef Čermák, Kristina Hellerová. 4. vyd. Praha: Euromedia Group, 2022. ISBN 978-80-242-8184-1.

Slovník cizích slov do kapsy. Praha: XYZ, 2021. ISBN 978-80-7597926-1: Kč 269,00.

Velká kniha českých říkadel. Praha: Fragment, 2022. ISBN 978-80-253-5562-6: Kč 349,00.

Colores en la fraseología española. 1. vyd. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2021. ISBN 978-80-7556-099-5: Kč 175,00.

Chromatizmy v slovensko-španielskom kontexte / Mária Spišiaková. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2022. ISBN 978-80-7556-107-7: Kč 275,00.

Zamenhof's Yiddish Grammar and his Universal Language: Two Projects in Ashkenazi Culture / Christer Oscar Kiselman. Dobřichovice: Kava-Pech, 2022. ISBN 978-80-88326-25-0.

Lexikum běloruských nářečí v Litvě: jazykové dědictví balto-slovanského pomezí = Leksyka gwar białoruskich na Litwie: dziedzictwo językowe pogranicza bałtycko-słowiańskiego / Mirosław Jankowiak. – 1. vyd. Praha: Slovanský ústav AV ČR, v.v.i., 2022.

Genealogické slovníky / Josef Peterka. 1. vyd. Brno: PhDr. Ivo Sperát. Brno, 2022. ISBN 978-80-87542-42-2.

Akademická encyklopedie českých dějin. Svazek VII, K/2–L: (Kniha Drnovská – Lužičtí Srbové) / vědecký redaktor Jaroslav Pánek. Praha: Historický ústav, 2021. ISBN 978-80-7286-392-1.

Encyklopedie českých hermetiků / Martin Jůna. 1. vyd. Jindřichův Hradec: Martin Jůna – Nefthys, 2022. ISBN 978-80-88015-93-2.

Encyklopedie vúdú / Veronika Šulcová. 1. vyd. Praha: Libri, 2022. ISBN 978-80-7277-591-0): Kč 495,00.

Atlas trusu / Iva Vilhumová, Tereza Hášová. 3. rozšířené vyd. Praha: Zoologická zahrada hl. m. Prahy, 2022. ISBN 978-80-88426-16-5.

Základy islámského práva / Petr Osina. 2. vyd. Praha: Leges, 2022. Terminologický slovník. ISBN 978-80-7502-593-7.

Constructivist educational psychology and systemic thinking: principles, concepts, and examples / Radek Trnka. 1st edition. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 2021. Terminologický slovník. ISBN 978-80-244-6054-3.

České země uprostřed Evropy / Filip Paulus, Šárka Steinová. 1. vyd. Praha: Národní archiv, 2022. Terminologický slovník. ISBN 978-80-7469-124-9.

Sbírkové včelí úly: kritický katalog / Evžen Báchor. 1. vyd. Praha: Národní zemědělské muzeum, 2022. Terminologický slovník. ISBN 978-80-88270-28-7.

Základy teorie státu a práva / Roman Svatoš. 2., doplněné a aktualizované vyd. Praha: NLN, 2022. Terminologický slovník. ISBN 978-80-7422-832-2.

Encyklopedie soběstačnosti pro 21. století: energie, stavby, řemesla, komunity: domácnost, dům, doplňkové činnosti na farmě, lidská společenství / Eva Hauserová (ed.). 1. vyd. Praha: Stanislav Juhaňák – Triton, 2022. ISBN 978-80-7684-060-7.

Ptáci: Pěvci Evropy, Blízkého východu a severní Afriky. 1. vyd. Praha: Universum, 2021. ISBN 978-80-242-7675-5: Kč 2699,00.

Ptáci – Nový průvodce přírodou / Volker Dierschke. Praha: Universum, 2021. ISBN 978-80-242-7863-6: Kč 399,00.

Atlas bylin / Jana Drnková, Marta Knauerová. Praha: Edika, 2022. ISBN 978-80-266-1712-9: Kč 299,00.

Génius v říši zvířat. Praha: Slovart, 2022. ISBN 978-80-276-0444-9: Kč 499,00.

Academia, Praha 2022

Klimatická změna – příčiny, dopady a adaptace / Michal V. Marek a kol. 1. vyd. Terminologický slovník. ISBN 978-80-200-3362-8.

Portréty předbělohorských intelektuálů = Portraits of intellectuals between 1516 and 1620 / Marta Vaculínová, Martina Šárovcová, Alena Nachtmannová. 1. vyd. ISBN 978-80-200-3245-4.

Biografický slovník českých zemí. 25, Hl–Hol / Zdeněk Doskočil. 1. vyd. ISBN 978-80-200-3385-7.

Motýli a housenky střední Evropy. VI., Drobní motýli II. / Jan Šumpich, Jan Liška, Zdeněk Laštůvka, Aleš Laštůvka. 1. vyd. ISBN 978-80-200-3315-4.

Mluvte čínsky hezky / Hana Třísková. ISBN 978-80-200-3228-7: Kč 695,00.

Atlas geometrie / Šárka Voráčová. ISBN 978-80-200-3336-9: Kč 450,00.

CPress, Brno 2022

Encyklopedie traktorů / Marian Šuman-Hreblay. ISBN 978-80-264-4060-4: Kč 429,00.

Encyklopedie jehličnatých stromů a keřů / Karel Hieke. ISBN 978-80-264-4123-6: Kč 990,00.

Hrady a tvrze západních Čech / Jan Vízner. ISBN 978-80-264-4117-5: Kč 590,00.

MGR. ALENA ŠOURKOVÁ
překladatelka a tlumočnice,
členka Výkonného výboru JTP

ToP
(tlumočení-překlad)

Číslo 144 ročník XXXIII – 2022
léto 2022
ToP (tlumočení-překlad)
Odborný bulletin Jednoty tlumočníků a překladatelů
ISSN 1210-4159 (tištěná verze, 1990–2014)
ISSN 2336-8888 (elektronická verze od 2015, platí i pro elektronický archiv starších ročníků)
JTP je členem Mezinárodní federace překladatelů FIT – Féderation internationale des traducteurs, organizace třídy „A“ uznané UNESCO.

šéfredaktor Petr Kautský
redakční rada Prof. PhDr. Ivana Čeňková, CSc., Amalaine Diabová, Ing. Miroslav Herold, CSc., PhDr. Milan Hrdlička, CSc., Mgr. Edita Jiráková Ph.D., Mgr. Marie Kopecká, PhDr. Andrej Rády, PhDr. Tomáš Svoboda, Ph.D., Mgr. Alena Šourková, Mgr. Andreas Weber

redakce
JTP – ToP, Senovážné nám. 23,
110 00 Praha 1
Telefon: 224 142 312
E-mail: jtp@jtpunion.org
www.jtpunion.org
Facebook: jtp@jtpunion.org

předplatné 2022 v ČR 200 Kč, v zahraničí 10 eur
Cena jednoho čísla 70 Kč
Zdarma členům JTP, ASKOT a řádným členům České komory tlumočníků znakového jazyka
Bankovní účet: 2800245144/2010
BIC: FIOBCZPPXX
IBAN: CZ5020100000002800245144

Registrace MK ČR 6198 TS: 7B B1.
Čtvrtletník. Vychází jen ve formátu PDF.
Uzávěrka tohoto čísla 20. 6. 2022.
Vydala © Jednota tlumočníků a překladatelů, IČ CZ002505676.

Za obsah článků odpovídají autoři. Texty neprošly jazykovou úpravou. Příspěvky nemusejí vyjadřovat stanovisko redakce. Příspěvky se nehonorují. Příspěvky zde otištěné nesmí být reprodukovány v žádné formě, ani elektronickým či mechanickým způsobem, včetně systémů pro ukládání a vyhledávání informací, bez souhlasu držitelů copyrightu. Citace z textů možno přetisknout pouze s uvedením zdroje.